

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
ПЕРШІ ПІДСУМКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ 2008 РОКУ
матеріали “круглого столу”

Київ – 2008

УДК 327(477)(063)
ББК 66.4 (4УКР)
С 53

При повному або частковому відтворенні матеріалів даної публікації посилання на видання обов'язкове

Відповідальний редактор: к. політ. н. О. В. Снігур

Електронна версія: <http://www.niss.gov.ua>

С 53 **Зовнішня** політика України: перші підсумки та перспективи 2008 року : матеріали “круглого столу”, 4 квіт. 2008 р. / за заг. ред. Ю. Г. Рубана – К. : НІСД, 2008. – 98 с.

ISBN 966-95383-0-0

2-4 квітня 2008 року відбувся 20-й саміт держав-членів НАТО в Бухаресті, підсумки цієї події для України стали основною темою для обговорення на “круглому столі”. Зокрема, учасники виклали своє бачення динаміки євроатлантичної інтеграції України та співвідношення цього процесу з реалізацією національних інтересів нашої держави на міжнародній арені. Були також дані оцінки результатам Бухарестського саміту та зроблені прогнози щодо подальшого розвитку подій у короткостроковій перспективі. Зазначені теми обговорювалися у дискусійному форматі, що дало учасникам можливість ознайомитися з поглядами опонентів.

Окрім стенограми “круглого столу” до видання включено підготовлений фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень “Моніторинг основних зовнішньополітичних подій у I кварталі 2008 р.”

ББК 66.4 (4УКР)

ISBN 966-95383-0-0

© Національний інститут
стратегічних досліджень, 2008

ЗМІСТ

Список учасників «круглого столу».....	4
СТЕНОГРАМА КРУГЛОГО СТОЛУ «ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПЕРШІ ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИКИ 2008 РОКУ»	7
МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ І КВАРТАЛ 2008 РОКУ	49
Європейська інтеграція України.....	49
Візити вищих посадових осіб України.....	49
<u>Головні події</u>	
Переговорний процес між Україною та ЄС щодо нової посиленої Угоди.....	54
Розширення Шенгенської зони та питання малого прикордонного руху з Україною.....	59
Підготовка вступу України до СОТ та перспективи створення зони вільної торгівлі.....	59
ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ.....	70
РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ.....	77
Урегулювання придністровського конфлікту в контексті нових ініціатив РФ.....	77
Політика РФ щодо «заморожених конфліктів» на Кавказі.....	79
Співпраця в рамках ОДЕР ГУАМ.....	80
Головування України в ОЧЕС.....	82
Про ситуацію навколо статусу Косова.....	84
Україна – Росія.....	87
Питання безпеки та стратегічних союзів.....	87
«Газове» питання.....	90
Розвиток торгівельно-економічного співробітництва.....	91
Питання міждержавної співпраці та транскордонного співробітництва.....	92
Загальні риси поточного етапу українсько-російських відносин у контексті модернізації зовнішньополітичної стратегії РФ.....	93

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

СПИСОК УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
**«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
ГОЛОВНІ ПІДСУМКИ І КВАРТАЛУ 2008 РОКУ»**
4 квітня 2008 р.

№	ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ	ПОСАДА
1.	АЗАРОВ Микола Янович	Народний депутат України, депутатська фракція Партії регіонів у Верховній Раді України
2.	БЕЗЛЮДА Дмитро Миколайович	Головний спеціаліст відділу інтеграції та стратегічного партнерства Національного інституту стратегічних досліджень
3.	ВОРОТІН Валерій Євгенович	Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень
4.	ГАРАНЬ Олексій Васильович	Науковий директор Школи політичної аналітики, професор кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська Академія»
5.	ГРЕЧАНІНОВ Вадим Олександрович	Президент Атлантичної Ради України
6.	ГРИЦЯК Наталя Вітиславна	Перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень
7.	ГУЦАЛ Світлана Анатоліївна	Старший консультант відділу інтеграції та стратегічного партнерства Національного інституту стратегічних досліджень
8.	ДЕРГАЧОВ Олександр Петрович	Провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України

9.	ЄРМОЛАЄВ Андрій Васильович	Президент Центру соціальних досліджень «Софія»
10.	ЖУРАВЛЬОВА Жанна Анатоліївна	Старший консультант відділу інтеграції та стратегічного партнерства Національного інституту стратегічних досліджень
11.	ЗЕРНИЙ Юлія Олександрівна	Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень
12.	ЗУЄВ Олег Григорович	Начальник Управління аналізу процесів євроатлантичної інтеграції України апарату Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України
13.	КАРАСЬОВ Вадим Юрійович	Директор Інституту глобальних стратегій
14.	КОЖАРА Леонід Олексійович	Народний депутат України, депутатська фракція Партії регіонів у Верховній Раді України
15.	КОКОШИНСЬКИЙ Олег Аркадійович	Заступник голови Координаційної Ради Громадської Ліги Україна – НАТО
16.	КОЛОМІЄЦЬ Олексій Володимирович	Президент Центру європейських та трансатлантичних студій
17.	КОНСТАНТИНОВ Віктор Юрійович	Доцент кафедри теорії міжнародних відносин Київського інституту міжнародних відносин
18.	КУДРЯЧЕНКО Андрій Іванович	Завідувач відділу стратегій розвитку громадянського суспільства та соціальних відносин Національного інституту стратегічних досліджень
19.	ПЛАКСЕНКО Марія Леонідівна	Консультант відділу інтеграції та стратегічного партнерства НІСД

20.	ПОГРЕБИНСЬКИЙ Михайло Борисович	Директор Центру політичних досліджень і конфліктології
21.	РУБАН Юрій Григорович	Директор Національного інституту стратегічних досліджень
22.	САВІН Сергій Леонідович	Старший консультант відділу інтеграції та стратегічного партнерства НІСД
23.	СУНГУРОВСЬКИЙ Микола Вікторович	Директор воєнних програм Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова
24.	ФЕДОРЕНКО Владислав Леонідович	Перший заступник директора НІСД, керівник Центру нормо-проектного забезпечення діяльності Президента України
25.	ШВЕД В'ячеслав Олександрович	Завідувач відділу досліджень країн Близького Сходу та Азіатсько-Тихоокеанського регіону НІСД

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

КРУГЛИЙ СТІЛ

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
ПЕРШІ ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 2008 РОКУ**

(4 квітня 2008 року)

(стенограма)

Рубан Юрій Григорович (*директор Національного інституту стратегічних досліджень*):

Шановні пані та панове!

Дякую всім, хто знайшов можливість взяти участь у нашому круглому столі!

Ви бачили наш прес-анонс із питаннями, які, на нашу думку, варто було б обговорити на сьогоднішньому круглому столі. У зв'язку з цим, хотів би представити вашій увазі одну пропозицію.

Спілкуючись з експертами та журналістами, я все більше стверджуюся в думці, що з боку нашого Інституту добре було б здійснювати щоквартальний моніторинг подій та оцінок у сфері зовнішньої політики. Ми вже робимо власними силами та у кооперації з колегами в режимі круглих столів щоквартальний моніторинг макроекономічних показників та результатів діяльності української економіки. Так само ми у співпраці з усіма зацікавленими колегами можемо розпочати проведення моніторингу подій зовнішньої політики. На нашу думку, це було б досить актуальним.

Ми вже підготували начерк моніторингу основних зовнішньополітичних подій у першому кварталі 2008 року. Я хочу запропонувати на Ваш розгляд наступну ідею – виробити на основі даного документу та Ваших оцінок підсумковий документ за перший квартал. Далі ми б виходили на моніторинг як текст, який мав би в основі узагальнення експертної думки щодо успішних моментів та проблемних питань у зовнішній політиці України. Також, розвиваючи його, ми могли б пропонувати можливі сценарії розвитку тих чи інших аспектів зовнішньополітичної ситуації.

Виходячи із головних проблем зовнішньополітичного життя України на даний момент, ми запропонували декілька тем для обговорення: стосунки Україна – НАТО, чи наблизиться Україна до

НАТО після Бухарестського саміту; українсько-російські відносини після президентських виборів у РФ; відносини Україна – ЄС та деякі акценти регіональної політики, особливо, враховуючи той розвиток подій, який відбувається навколо ГУАМ (Верховною Радою ратифіковано та підписано президентом статут ГУАМ, наближається енергетичний саміт).

Очевидно, що на даний момент у сфері масової інформації та експертних оцінок домінує питання Україна – НАТО.

Я хотів би зазначити два моменти.

По-перше, дії з боку російських засобів масової інформації в інформаційному просторі є такими, які важко назвати інакше, ніж інформаційною війною навколо позиції України щодо Бухарестського саміту та його рішень.

У зв'язку з цим, я дозволю собі процитувати Підсумкову Декларацію Бухарестського саміту в тих пунктах, які стосуються України: „Ми домовились сьогодні, що Україна і Грузія *стануть* членами НАТО”. Очевидно, це дуже сильна теза і це є фундаментальним рішенням Бухарестського саміту, прийнятим на рівні глав держав.

Далі зазначено, що „обидві країни зробили значний внесок в операції Альянсу... ми вітаємо демократичні реформи в Україні та Грузії і сподіваємося на вільні й чесні парламентські вибори в Грузії у травні. ПДЧ є наступним кроком для України та Грузії на їхньому прямому шляху до членства в НАТО. Сьогодні ми стверджуємо, що ми підтримаємо звернення цих країн щодо надання їм ПДЧ. У зв'язку з цим, ми починаємо період інтенсивного залучення обох країн на високому політичному рівні для того, щоб отримати відповіді на питання, які виникають у зв'язку з їхнім зверненням за ПДЧ. Ми доручили міністрам закордонних справ зробити першу оцінку прогресу в цьому питанні у грудні 2008 року на їхній традиційній зустрічі. Міністри закордонних справ отримають повноваження вирішити всі питання щодо заявок про надання ПДЧ Україні та Грузії.”

Таким чином, у підсумковому документі Бухарестського саміту, на мій погляд, достатньо чітко розставлені всі акценти, які пов'язані зі зверненням України про надання їй ПДЧ і чітко прописаний результат цього звернення.

Я дозволив собі докладніше цитування тільки тому, що в засобах масової інформації даються різні тлумачення. Ці тлумачення

цілеспрямовано включаються в політичний обіг, даються різні необгрунтовані, а саме політично мотивовані оцінки. Отже, краще давайте почуємо слова документу, який є підсумком Бухарестського саміту НАТО, у тій частині, яка стосується України.

По-друге, позиція російської сторони щодо заявки України перед самітом і щодо результатів самого саміту найчастіше формулюється політиками РФ і особливо засобами масової інформації в категоріях ігор з нульовою сумою. Тобто, хтось обов'язково виграє, а хтось обов'язково програє.

На мій погляд, це надзвичайно неконструктивна позиція, тому, що й у Росії з Україною є спільні інтереси, які можуть бути реалізовані у співпраці. Так само, ніхто не сумнівається що в Росії з НАТО є спільні інтереси, які теж можуть бути реалізовані у співпраці, а не в категоріях „один виграв – інший програв”.

Хотів би наголосити на тому, що в Бухаресті розглядалося не одне питання про ПДЧ для України та Грузії. У заключному документі саміту міститься п'ятдесят позицій, і цей документ у цілому навряд чи варто описувати в категоріях ігор з нульовою сумою.

По-перше, був ще раз одностайно підтриманий курс на глобальну роль НАТО. Альянс не сприймає позицію, яку йому нав'язують, про свою виключно регіональну європейську роль. Більше того, позиція глобальної відповідальності підтримана тими країнами, які до цього вважалися її опонентами. Наприклад, про це свідчить згода Франції надіслати своїх солдат у місію НАТО в Афганістані. Це свідчить про дуже серйозну зміну французької позиції.

По-друге, відповідь на питання про те, чи існуватиме в Європі альтернатива НАТО у сфері забезпечення безпеки, була великою мірою дана тією ж Францією – її поверненням до військової структури Альянсу, з якого вона вийшла ще в 1966 році. Тобто, розмови про існування відокремлених від НАТО європейських структур безпеки самі собою відпадають. Дозволю висловити свою думку, що саме ця зміна дозволить в експертному середовищі подолати штучно нав'язаний розрив двох понять – європейської та євроатлантичної інтеграції.

По-третє, НАТО цілком підтримало розгортання протиракетної оборони, так званого, третього ешелону, у Європі. Більш того, з американської ця система перетворюється в європейську систему ПРО. Це означає, що трансатлантична солідарність

залишається фундаментальним принципом європейської політики. У свою чергу, це означає, що омріяна та кілька разів задекларована міністром іноземних справ РФ паном Лавровим, теза про так званий „європейський концерт” (яка полягає у спробі витіснити США з Європи) теж не знайшла підтримки.

НАТО перетворюється на глобального гравця, трансатлантична солідарність залишається фундаментальним принципом європейської політики, Європейська політика безпеки та оборони (ЄПБО) базується на НАТО. Це є фундаментальним підсумком Бухарестського саміту. Більше того, це є підсумком 10 років непростих дискусій усередині НАТО.

До того ж, у заключному комюніке прописано питання, щодо яких надзвичайно гостро полемізувала російська сторона. Це, насамперед, речі, які стосуються енергетичної безпеки, зокрема, позиції, які були озвучені сенатором Лугаром під час Вільнюського саміту, вони тут знайшли певний розвиток. Також, отримали своє продовження тези про безпеку національного кібернетичного та інформаційного простору країн Європи.

Тобто, на мій погляд, цей документ засвідчив контр-продуктивність спроб Росії диктувати свої умови НАТО. Тепер, на мою думку, перед новим російським керівництвом відкривається дуже практична можливість дещо змінити акценти у співпраці з Північноатлантичним Альянсом і, відповідно, в українсько-російських стосунках. Є можливість відійти від позиції гри з нульовою сумою до дійсно конструктивних моментів співпраці.

Очевидно, що в заключному комюніке є досить багато позицій, у рамках яких пропонується співпраця з впливовими країнами поза НАТО, однією з яких є, поза сумнівом, Росія. У цьому і полягає важливість Бухарестського саміту. Зрозуміло, що його декларація буде розглядатися в інформаційному просторі, її будуть аналізувати експерти.

Для нас дуже важливим, на мою думку, є те, що з боку європейських країн та з боку США отримана фундаментальна позитивна відповідь на питання про важливість України в якості фактора безпеки європейського континенту та серйозного партнера. А її залучення до європейської системи безпеки, чим є НАТО визнано перспективним, продуктивним та таким, що відповідає національним інтересам як європейських країн так і України.

Це надзвичайно важлива річ. Більше того, я дозволю собі підтримати думку експертів, які вважають, що залучення України до демократичного простору Європи дуже важливо для розвитку всіх її сусідів, у тому числі, РФ, яка дійсно може зіграти свою важливу роль у розбудові європейської системи безпеки. На цьому я завершую своє вступне слово, дякую за Вашу увагу та хотів би надати слово пану Кожарі Леоніду Олексійовичу.

Кожара Леонід Олексійович (*народний депутат України, член депутатської фракції Партії регіонів у Верховній Раді України*):

Дякую, давно я не був у Вашому інституті – з часів, як мене перевели в розряд опозиції у 2005 році, але я дуже вдячний за запрошення і можливість взяти участь у сьогоднішній дискусії. Оскільки сьогодні не беруть участь в обговоренні журналісти, а за столом сидять переважно експерти, я запропонував би поговорити відверто. І я хотів би почати з того, як ми зробили заявку на підписання ПДЧ. Давайте не будемо приховувати, що це було зроблено вкрай невдало, нераціонально, нерозумно, у таємниці від народу України, від політичних партій, які були представлені в парламенті, і, що мене найбільше вразило, – це було зроблено в таємниці від наших партнерів по НАТО. Я мав зустрічі з людьми – представниками міністерств закордонних справ Польщі та Німеччини, – які відверто висловлювали своє здивування, що ця заявка була подана саме в такий спосіб. Вона чотири дні – від 11 до 15 січня – взагалі була прихована від народу України і ми про це дізналися 15 січня, коли сенатор Річард Лугар заявив про це на прес-конференції. Наступне, що необхідно зазначити: оскільки сьогодні в суспільстві триває запекла дискусія з питань НАТО, ми маємо бути дуже виважені з точки зору відповідності всіх наших дій, передусім, національному законодавству, оскільки це сьогодні чи не єдиний такий елемент, який може об'єднати опозицію й коаліцію. Давайте подивимось, що записано в Конституції України. Там записано, що основні засади внутрішньої та зовнішньої політики сьогодні визначає Верховна Рада України. На практиці це мало б означати, що більшість Парламенту, яка сьогодні є, мала б ухвалити рішення – чи постановою Верховної Ради, чи відповідним законом, і потім це рішення мало б доводитись уряду. Щодо повноважень Президента України, ми бачимо: ст. 106 пункт 3. говорить про те,

що Президент України здійснює керівництво зовнішньою політикою України. Там ніде не написано, що Президент України визначає цю зовнішню політику. Як я вже казав, засади зовнішньої політики визначає Верховна Рада. Повноваження Президента як керівника зовнішньої політики також розшифровані у ст. 106. Там написано, що Президент України приймає вірчі грамоти від іноземних послів, веде переговори від імені України, а не від свого власного імені чи найближчого оточення.

Я маю зауваження до того, що ми сьогодні почули від шановного пана Рубана. По-перше, я вважаю, що те, що сьогодні відбулося в Бухаресті – це одна з найбільших поразок української дипломатії. Ще одну таку поразку я пам'ятаю, коли ми в 1992 році ратифікували договір про скорочення стратегічних наступальних озброєнь. Ми зробили тоді чотири сторінки застережень до цього договору, у результаті чого на два роки заморозили свої стосунки із західними країнами. І тільки коли у 1994 році підписали меморандум Сполучені Штати, Росія та інші ядерні країни, ми знову повернулися до нормального діалогу із Заходом. Сьогодні сталося теж саме. На жаль, як представник опозиції, я надзвичайно радий, що не стався найгірший сценарій, – що Україні не дали ПДЧ, бо це взагалі був би для України і внутрішньополітичний, і зовнішньополітичний скандал. Але мав місце також не найкращий сценарій. Україна опинилася в такому стані, коли вона стала елементом протиріччя для НАТО. Ви розумієте, як непросто було американцям переконувати французів і німців і, навпаки, чому це німці і французи мали виправдовуватися з приводу України? Фактично ми сьогодні підставили американців. Я, як людина яка прожила майже чотири роки у Вашингтоні, працювала там, розумію наскільки наш авторитет сьогодні у Вашингтоні підірваний і як важко буде нашому послу іти сьогодні в Раду Безпеки США, у Білий дім і там розмовляти. Крім того, ми сьогодні зіпсували відносини з Росією. У мене виникає питання. Нормальні гравці у цьому світі, коли щось починають, знають, що результат має бути позитивний, принаймні, не негативний. У такому випадку – у чому ті переваги, які здобула сьогодні Україна? Те, що ми почули на саміті: Україна буде прийнята в НАТО. Ми всі розуміємо, що, по-перше, Україна має пройти через референдум для того, щоб стати членом НАТО, а, по-друге, ми такі заявки отримуємо, я думаю, десь з 2004 року – ще з часів Президента Кучми. Нам такі послання

вже надходили і з США, і з Штаб-квартири НАТО. Тому, ніяких позитивних моментів від того, що відбулося сьогодні я не бачу. Це при тому, що імідж України, а особливо, імідж Президента України, дуже сильно підірваний.

Що стосується європейської й євроатлантичної безпеки. На мій погляд, той розбрат, який ми сьогодні бачили на саміті в Бухаресті, якраз і свідчить про те, що інтереси європейських країн і інтереси заокеанського партнера сьогодні надзвичайно сильно розходяться. Ми раніше казали, що система європейської безпеки – це теоретична реальність. Сьогодні ця реальність стає все більш і більш практичною. Я хочу нагадати візит у 2006 році прем'єр-міністра Італії Романо Проді до Москви і його заяву, що європейську безпеку Італія не може розцінювати поза контекстом стабільності постачань енергоносіїв з Росії до Європи. Неофіційно про це кажуть і наші партнери в Німеччині, Франції й деяких інших країнах західної Європи. Сьогодні європейська безпека не може розглядатися в розриві від Росії й України. Росія є важливим елементом європейської безпеки як головний постачальник енергоресурсів. Україна є важливим елементом системи європейської безпеки як найважливіший транзитер цих ресурсів до Західної Європи. І в цьому, до речі, є суттєве протиріччя між системою європейської безпеки та системою євроатлантичної безпеки. На жаль, лише сьогодні Європа впритул наближається до розуміння того, що ця теоретична реальність (європейська безпека) має набувати практичних рис. Ви бачите, що саме те, що Європа свого часу упустила стратегічний момент, дало можливість пустити на самотік питання Косова. І сьогодні одні почали те що відбувається в Косово, а іншим доведеться платити, і Європа розуміє, що головний фінансовий тягар сьогодні лягає якраз на основні країни західної Європи – по врегулюванню ситуації зі встановленням незалежності Косова. Для того, щоб почати дискусію, думаю, що головні пункти назвав. Я дякую і готовий далі брати участь у дискусії.

Азаров Микола Янович (*народний депутат України, член депутатської фракції Партії Регіонів у Верховній Раді України*):

Я разделяю на все сто процентов то, что сказал Леонид, но хотел бы дополнить. Прежде всего, оценивая результаты этого саммита, нужно задаться вопросом: а с чем мы туда ехали? Мы

ехали туда и хотели получить одобрение плана по присоединению к НАТО. Этого не произошло и не могло произойти по целому ряду причин, о которых сказал Леонид, я не буду на них останавливаться. Мне приходилось, когда я работал а Правительстве, в разные годы заниматься этим вопросом, в том числе, ознакомиться с планом действий по вступлению Украины в НАТО. Те, кто в украинской политике работают достаточно долго, помнят, что когда мы строили свои отношения с Международным валютным фондом, то условием предоставления Украине кредитов для поддержания платёжного баланса был целый набор условий. Там были и пенсионная реформа, и судебная реформа, и структурные реформы, и мы как «школяры» – я это прекрасно помню – отчитывались перед визитёрами из Вашингтона о выполнении так называемых «маяков». Вот я всегда себе задавал вопрос: а что, мы вообще не в состоянии самостоятельно проводить структурные реформы? Мы не способны выполнить все те позиции, которые зафиксированы в ПДЧ, сами, без внешнего надсмотрщика, у нас что – ума не хватает, у нас не хватает политической воли, у нас не хватает знаний, компетентности? Или нам надо, чтобы кто-то утвердил нам этот план, а мы бы его потом выполняли и рапортовали, что вот это сделали, это сделали, это на 70% сделали, это на 20 % сделали... Неужели для самостоятельных политиков, которые считают, что Украина как самостоятельное государство утвердилась, это нормально? Это один аспект.

Когда мы говорим, что мы хотим вступлением в НАТО приблизиться в семью демократических народов, почему мы через НАТО должны в эту семью вступать, почему мы самостоятельно не можем всё это сделать? Вот Финляндия, почему-то, не горит вступать в НАТО, и никаких переговоров не ведёт, и никаких планов ПДЧ не выполняет, почему? Кто-нибудь задавал себе этот вопрос? А что, разве НАТО спасло Кипр от раздела? Или НАТО ускорило вступление Турции в ЕС, или демократизацию Турции? Уже более 50 лет Турция является членом НАТО. Вообще, когда некоторые дискуссии слушаешь, то возникает ощущение, что какие-то ирреальные вещи говорятся, вот что якобы реформы в стране и вообще демократическое развитие зависит только от членства в какой-то оборонительной организации. Парадокс, ведь многие страны мира доказали как раз то, что не состоя ни в каких оборонительных организациях они имеют все возможности развиваться достаточно

быстро. Классическим примером является Япония, могу назвать ещё десятки таких примеров, Сингапур, например, и т.д. Высочайший уровень жизни, и никто не упрекнёт в отсутствии демократии. Но вернёмся к более глобальным вопросам.

Я, к сожалению, не читал итоговое коммюнике. Но ведь это же не первый саммит, не первое, так сказать, решение. Какая тенденция, которая, собственно говоря, настораживает тех, кто думает хотя бы лет на 10, 15, 20 вперёд, что, к сожалению, лидеры стран НАТО не учитывают сегодняшние реалии. А сегодняшние реалии заключаются вот в чём: золотой миллиард испытывает замедление в своём социальном и экономическом развитии, на первый план выходят совсем другие страны, уже сейчас в десятку мировых держав уверенно вошли такие страны, как Китай, Россия, Индия, приближается Бразилия, страны так называемого «БРИК». Совершенно очевидно, что через 10 лет Китай опередит Соединённые Штаты по своей экономической и, безусловно, оборонительной мощи. То есть в мире возникнет совсем другая конфигурация. И претензии НАТО сейчас на роль глобального лидера никакой критики в ближайшей перспективе не выдерживают. Уже сейчас бы надо думать о том, каким образом к этим реалиям приспособиться. Я не думаю, что и Россия согласится на вот такую пассивную роль, которую сейчас ей хотят адресовать, имея в виду смену власти и приход нового президента. Ведь роль государства в мире определяется не конкретной фигурой того или иного президента, а, прежде всего, экономическими интересами той или иной страны. Если экономические интересы страны замыкаются в роли какого-либо регионального сообщества, значит отсюда и политика страны – региональная. Если экономические интересы страны требуют выхода на мировую арену, то, безусловно, она будет претендовать на участие в мировой политике. Вот поэтому такие тектонические изменения, которые в ближайшие 10-15 лет обязательно произойдут, и приведут к появлению в мировом сообществе совершенно других лидеров. И вот с этим надо считаться. Поэтому, на мой взгляд, для Украины сейчас наилучшей была бы политика неприсоединения.

Я вспоминаю хитрого маршала Тито, который, попав между двумя огнями, сформировал международное движение неприсоединения, куда вошло, наверное, около сотни стран мира. И он занял свою особую нишу, которая позволила тогда обеспечить для Югославии достаточно высокие параметры развития, и социального,

и экономического. Я не претендую на какую-то оригинальность, но нам надо бы подумать, проанализировать – что больше отвечает нашей и экономической стратегии, и национальной безопасности, то ли присоединение в 2029-м или 2030-м году, абсолютно очевидно, что второстепенным членом, в оборонительную организацию, с интересами которой вряд ли будут считаться основные игроки, с изменением конфигурации отношений с Россией – это однозначно, или занять какую-то особую нишу.

Роль глобального лидера, на которую претендует НАТО сейчас, совершенно очевидно означает изменение всей системы мировых отношений, стратегического баланса сил. Я думаю, что все это прекрасно понимают. Ясно, что произошёл демонтаж и Ялтинских соглашений, и Постдамских соглашений, и Хельсинских соглашений, принижается роль Совета безопасности – совершенно очевидно! Но что взамен? Слава Богу, мы 50 лет уже живём без мировых конфликтов. Конечно, меня как человека, занимающегося экономикой, больше всего интересует то, как все эти решения повлияют на возможности развития страны. Каким образом нам использовать все наши ресурсы для ускоренного экономического развития, и, соответственно, социального развития? И поэтому я всегда подходил к этим вопросам с такой точки зрения: вступление в НАТО будет лучше для экономики или хуже? Ответ однозначен – хуже. Однозначно, мы теряем свои традиционные рынки, а без рынков экономика развиваться не может, особенно, если учесть тенденции 2008 года. Я скажу несколько слов об этих тенденциях.

Во-первых, упали темпы роста валового внутреннего продукта. Резко сократились инвестиции в основной капитал, – 3 месяца не показатель, но даже за эти три месяца видно, что практически в пять-шесть раз сократилось инвестирование в основной капитал. Становится опасной наша ситуация в платёжном балансе страны, я не говорю об отрицательном торговом сальдо, но и по текущему счёту у нас уже минус, причём серьёзный минус. Поэтому главная задача нашей международной внешней политики – думать о наших рынках, о том, где мы будем сбывать свою продукцию. Вторая задача – где мы будем брать сырьё, необходимое для нашей экономики? Вообще, мне представляется абсолютно авантюристическим тезис, что со следующего года Украина должна перейти на европейские цены на газ. Это абсолютная авантюра! Мы до сих пор три месяца прожили,

страна ещё не перешла на цену 179,5 долларов! Ещё никто такой цены не платит! Ещё нет ни одного договора на такую цену газа! А ну-ка представьте переход на цену примерно 400 долларов за тысячу кубометров! И так далее. Поэтому, безусловно, ответственная политика должна думать, прежде всего, об ресурсных и финансовых источниках для развития и, безусловно, о рынках. И вот в этой позиции нам, безусловно, необходима политика внеблоковая, которая устроила бы и Европейский Союз, и нашего ближайшего соседа – Россию. Вот на этом я хотел бы закончить.

Карасьов Вадим Юрійович (*директор Інституту глобальних стратегій*):

Можно сразу уточнить ситуацию? Первое, по Японии. У Японии есть договор о безопасности с США, где они сознательно отказались от своих вооруженных сил – у них силы самообороны. Они специально выбрали своей повесткой дня повестку политическую, модернизационную, техно-экономическую. Они отказались от оборонных прав, военного бюджета. Поэтому они стали развитые. Второе, по Югославии. Во-первых, мы знаем, чем это закончилось, а во-вторых, для того, чтобы было серьезное движение неприсоединения, необходимо авторитарное управление. Если мы никуда не войдем, мы можем, так сказать, напрячься и модернизироваться только путем авторитарного управления, потому, что в этих границах Украина никогда не управлялась демократическим путем. Далее, что касается Турции. А мы не знаем вообще, если бы она не была в НАТО, то что было бы с Турцией. И в какую систему безопасности вступать? Арабских систем безопасности нет. Смотрите, для того чтобы продолжить этот светский путь, секулярный, кемалистской республики, хотя бы в таком варианте – полу демократическом – они выбрали НАТО. По Финляндии. Финляндия – структура Запада. У нее нет проблем, так сказать, с цивилизационным самоопределением. Поэтому они могут себе позволить, как и Швейцария, не быть в НАТО. Швейцария может себе позволить не быть в Европейском Союзе. Но, тем не менее, – она в Европе, и все проблемы решены. А у Украины проблема не только в том, куда вступить, в какую систему безопасности. Проблема в том, чтобы самоопределиться, получить какую-то цивилизационную идентичность. Отсюда как бы проблема

«Україна і НАТО», і дело не в том, что это проблема чисто военная, безопасностная.

Гарань Олексій Васильович (*науковий директор Школи політичної аналітики, професор кафедри політології Національного університету „Кисво-Могілянська Академія“*):

Я хотів би продовжити приклади, які навів пан Карасьов, бо дійсно, ми іноді починаємо кидатися всупереч фактам. Наприклад, у випадку з Японією – Договір безпеки із Сполученими Штатами. Далі, коли Ви говорите про розвал Ялтинської та Потсдамської системи... Але, вибачте, це вже давно відбулося – є цілому із розпадом комуністичної системи. Я хотів би зупинитися на прикладах по нейтральним країнам, бо це останнім часом – теза Партії регіонів, яку всі спікери проводять. Подивіться: Фінляндія, Швейцарія, Швеція? Австрія – ось вони не члени НАТО і, отже, у них такий високий рівень життя народу. Ми всі тут розуміємо, пан Кожара добре розуміє, що всі ці країни є традиційно нейтральними. Плюс три країни є членами ЄС. Бути членом ЄС – це брати участь у спільній оборонній і безпековій політиці ЄС. Це означає так звані «backdoor guaranties». Тобто, всі країни ЄС фактично отримують «backdoor guaranties» через взаємозв'язок ЄС і НАТО. Фахівці це добре знають. Тобто, коли ми говоримо про ці речі, я підтримую заклик пана Кожари вести експертно-фахову дискусію, й, особливо, думати про це, коли ми виходимо до широкої аудиторії, на телебачення й починаємо використовувати аргументи такого плану. І перед тим, як перейти до свого виступу, я додам ще одне запитання до експертної дискусії – як це висвітлюється в ЗМІ. От у нас було багато розмов про ПРО, американську ініціативу, яка вона правильна, цілком можлива, і як європейці не погоджуються з тим, що це розкол Європи. Так ось, мені цікаво, чи зараз ЗМІ протиражують рішення Бухарестського саміту про те, що зрештою країни Європи підтримали американську ініціативу. Я не кажу про те, чи добра вона, чи погана. Експерти можуть по-різному це обговорювати. Але це факт. Спочатку ми роздмухуємо якісь проблеми, які, можливо, насправді не є такими гострими, а потім робимо вигляд, начебто такого й не було. Але на публіку ми це кинули.

Ще одно слово щодо ПРО. Це надзвичайне сьогодні питання. Давайте почекаємо шостого числа – після переговорів з Путіним. Але це договори по шістсот-сімсот-вісімсот сторінок, розумієте? Щодо Договору про обмеження звичайних збройних сил у Європі. Про Фінляндію. Зараз найбільш впливові політичні центри Фінляндії, комітети уряду Фінляндії, а також відповідні комітети фінського парламенту дуже серйозно розглядають питання щодо перспективного набуття Фінляндією членства в НАТО. Але не в нинішньому, не у вчорашньому НАТО, а в НАТО майбутнього, про що я дуже хотів би далі сказати.

Рубан Ю. Г.:

У мене одне питання, або навіть інформація для уточнення. У багатьох виступах йдеться про безпеку демонтажу тієї системи домовленостей, які до цього існували. І це справді дуже небезпечна річ. Тому хотів би нагадати, що система домовленостей щодо безпеки в Європі базується, зокрема, на «Основополагающем акте Россия-НАТО». Росія його підписала у 1997 році й у ньому чітко зафіксовані наступні позиції.

Перше. Росія і НАТО не розглядають один одного як противники.

Друге. Кожна країна в Європі має право сама обирати, в яку систему колективної безпеки в Європі вона буде входити.

Третє, фундаментальне. На території нових членів НАТО не буде розміщуватись ядра зброя.

До речі, у межах цього ж Основополагающего акта сьогодні буде відбуватися засідання Ради Росія – НАТО. У зв'язку з цим, шановні колеги, вам не здається, що нинішня позиція Росії – це відхід від домовленостей? Причому фундаментальний.

Я хочу запитати, чи не здається вам небезпечним відхід Росії від того, що згадував пан Леонід – від Будапештської декларації, в якій Росія як територіальний гарант заявила, що вона буде захищати територіальну цілісність України? Останні заяви, що звучали, як раз і говорять про безпеку, яка йде від цього. І ця безпека йде не від НАТО, а від російської сторони. Про це, власне, йде мова.

Азаров М. Я.:

Еще одну маленькую реплику. К сожалению, господин Карасев сделал замечание и ушел, как обычно принято у нас делать. Ну, все мы Ленина хорошо знаем и его выражение, что всякое выражение хромает, известно всем, кто в свое время сдавал зачеты по марксизму-ленинизму. Тем не менее, у Украины тоже есть договор, который гарантирует ее безопасность. Если сравнивать нас с Японией, то по размеру оборонительного бюджета японцы тратили по своей конституции не более одного процента в год. Мы тоже тратим не более одного процента в год. Чего мы так быстро не развиваемся, как Япония? Что мы сделали за 16 лет? И поможет ли нам ПДЧ также быстро развиваться, как мы могли бы развиваться? И вопрос же не в том заключается: были ли у Японии гарантии ее безопасности, тратила ли она один процент своего бюджета на оборону или не тратила. Вопрос заключается в экономической стратегии, которую реализовало японское правительство на протяжении двадцати пяти лет и обеспечило своей стране за двадцать пять лет такие высокие темпы развития. Вот в чем заключается вопрос. Мы просто подменяем понятия. Совершенно неправилен тезис о том, что якобы Ялта и Потсдам демонтированы давным давно. Решения Потсдама заложили основы Организации Объединенных наций, Совета безопасности ООН. Но, если демонтировать сейчас и эту систему, то те изменения, которые в глобальном плане произойдут через десять лет, неизвестно к чему приведут. И желание Индии или Бразилии получить право решающего голоса, право вето в Совете Безопасности покажется нам детским лепетом. Представьте себе страну с полутора миллиардным населением и обладающей потенциалом примерно в пять раз большим, чем потенциал России, Соединенных Штатов, Европейского Союза. Так давайте над этим задумаемся: какие интересы у этой державы, супердержавы, появятся в мире. Теперь, последняя маленькая реплика. Я был на последних слушаниях в Государственной Думе по вопросам большого нашего договора. Я скажу, что ни одно официальное лицо, в том числе и статс-секретарь Г. Карасин, которого я много лет знаю, не выступали с предложениями отказаться от «Большого договора». Ни один официальный представитель ни российского правительства, ни администрации президента, про это не высказывались. Высказывались политики, в основном

депутаты Государственной Думы. Что касается договора Россия – НАТО 1997 года. Я думаю, что внешняя политика России в 1997 году отличается от внешней политики России в 2007 году. Причем существенным образом. Еще раз подчеркиваю свой тезис, что внешняя политика в нормальной стране определяется, прежде всего, экономическими интересами страны. Тогда экономические интересы России диктовали одну политику. Сейчас экономические интересы, реальная политика России в Европе, говорит о том, что реализуется абсолютно другая политика. Если мы вот так будем относиться, а не лозунгами заниматься, то через пять лет мы свою страну не узнаем. Вот сейчас, например, основные металлургические активы переходят под контроль крупнейших российских компаний. Нормально? Нормально. Давайте дальше посмотрим. Посмотрим на структуру основных инвестиций, основные фонды, откуда приходят эти инвестиции. Давайте посмотрим, а потом скажем, чем должна определяться внешняя политика страны. Я завершаю, хотел бы чтобы мой тезис... Он не новый, это не мой тезис, по-моему наш «великий вождь» говорил, что «политика – это концентрированное выражение экономики»... К сожалению, умнее не скажешь. Лучше уж хорошо забытую вещь повторить, чем изобретать поломанный велосипед, чем мы успешно занимаемся последние 16 лет.

Гарань О. В.:

Я хотів би, щоб Микола Янович почув, але, на жаль, він теж сказав і пішов. Тобто, ми розуміємо, що він зайнята людина. Я хотів би звернути увагу на певні речі, які ми не можемо потім тиражувати назовні. Наприклад, про гарантії безпеки, які отримала Україна у 1994 році. Бо там тонка річ, там йшлося не про «guaranties», а про «assurances», а то є трошки різні речі. Тобто, гарантії безпеки якраз ми, на жаль, й не маємо. Але, починаючи з початку, я хотів би запитати, чи можемо ми трактувати результати Бухаресту? Вони є суперечливими. Можемо поставити як приклад Партію регіонів, яка діяла спільно, у даному випадку, разом з російської дипломатією. З іншого боку, формулювання, що Україна та Грузія, я уточню з англійської мови, «will become members of NATO», це – дуже сильна заява, на дипломатичній мові. Для мене, чесно кажучи, – неочікувана. Тому, що, раніше йшлося про те, що «вітаються прагнення», що

«відкриті двері», що Росія не має вето. Отже, у даному випадку, ця дипломатична мова є дуже рішуча. Як це буде втілюватися у життя, це вже інше питання, але меседж дуже чіткий. Наступне. Грудень цього року. Знову ж, розгляд цього питання по ПДЧ. У комюніке сказано, що це є перша оцінка готовності України. З одного боку, це плюс для України, бо названа чітка дата. Були побоювання, що буде названий або ювілейний саміт, або взагалі це буде без дат, колись. З іншого боку, це – перша оцінка. Знов нам треба буде готуватись. Супротивники цього будуть готуватися. Знову ж таки, можна буде отримати як позитивне рішення, так і негативне. У чому я підтримую пана Кожару? У тому, що лист трьох дійсно процедурно було подано, з дипломатичної точки зору, абсолютно незграбно. Це є дуже дивовижно, оскільки, насправді, українська дипломатія має достатньо професіоналів. У той же час я вважаю що те, що поклали цей лист на стіл, це є позитив, оскільки ми таким чином підштовхнули всіх до обговорення цього питання й почули щось конкретне у відповідь. І ми, мов би, засвітили позиції і аргументи сторін. Я думаю, що ми запізнилися з цим листом, й упустили свій шанс у 2005 році й у 2006 році. Я також не розумію, чому президент Ющенко припускається іноді помилок. Здається, навіть вчора чи позавчора він чітко сказав, що Україна отримає ПДЧ, коли вже всім було ясно, що ми ПДЧ не отримаємо. Питання було в тому, як буде сформульовано так званий позитивний сигнал. Для чого говорити такі речі я, знову ж таки, не знаю. Питання це – до секретаріату Президента, до тих, хто готує такі спічі, тому, що таким чином він ускладнює надалі роботу для себе, адже це дає можливість супротивникам трактувати це як те, що президент помиляється. З цього треба робити висновки.

Позиція Партії регіонів. Хотів похвалити Миколу Яновича і похвалю, але він не почує. Адже я думаю, що коли Партія регіонів була при владі, вона, у принципі, при тому, що не наважувалася відкрито і ... (відірвано) ... було приєднання до ПДЧ, але говорити про законодавчу базу, то вона таки готувалася. Я не буду перелічувати тут всі ці закони, результати голосувань, стратегії. Фахівці все це добре знають. Як на мене, зараз Партія регіонів заганяє себе у глухий кут. Ми розуміємо, що це є тенденція приєднання до євроатлантичної безпеки. Чому вона заганяє себе у глухий кут? Є два пояснення. Перше, що це є просто внутрішньополітична гра, друге, що це йде відкрите підігрівання Росії. Й знову ж таки, я думаю, що це змінить

Партію регіонів. Й останнє, що я хотів би сказати. Я розумію, що політикам не уникнути взаємних звинувачень і гострого слівця на телеекранах. Я хочу сказати, що ми з вами як експерти маємо бути відповідальними. Це стосується й тих політиків, які є фаховими експертами в тій чи іншій сфері. Про ПРО я вже говорив. Є інші приклади, коли народні депутати виступають з якимись заявами. Про ПРО можемо згадати, коли приймалась постанова Верховної Ради, на мій погляд, – безвідповідальна постанова, що втягувала нас у конфлікт великих держав. Хоча ми могли цього уникнути. Так само, по Косово. Коли нас ніхто не тягнув за язик. Ми розуміємо, що позиція, яка відповідає нашим національним інтересам – не визнавати незалежність Косова. Що ми й робимо. Відверто говорити, що ми не визнаємо й визнавати не будемо – ніхто нас за язик не тягне. Ми не визнаємо і це теж є позиція. А далі будемо дивитися по ситуації.

Кожара Л. О.:

Дуже коротко. Єдиний представник Партії регіонів – це я, то я скажу.. Я хочу пояснити, що нам не потрібно ніяких ні орденів, ні медалів. Наша позиція ґрунтується на політичній волі вісьмох мільйонів виборців. Якщо ви думаєте, що вона зміниться за півроку, за рік, може, навіть, за десять... Ми будемо висловлювати волю наших виборців і одночасно формувати її, як всі політичні партії це роблять. Ми будемо оформлювати політичну волю в законі і таке інше. Подруге, підігравання Російській Федерації. Я абсолютно авторитетно заявляю, що звинувачувати Партію регіонів, однаково як і Німеччину, Францію та інші країни, у підіграванні Російській Федерації не варто. Сьогодні вранці, може, хто бачив 5 канал, виступав посол Німеччини Шеферс. Наші журналісти: «Ось Німеччина йде у руслі російської політики». Зараз ніхто не йде у руслі російської політики. Сьогодні неприєднання України до ПДЧ є в інтересах України, є в інтересах багатьох європейських країн і це є фактично в інтересах європейської безпеки, а не євроатлантичної. Така моя відповідь.

(репліка з залу)

Тому, що прем'єр-міністр Франції чітко назвав причину, на відміну від Німеччини – Росія.

Рубан Ю. Г.:

Панове, що мені імпонує в позиції Леоніда Олексійовича... Мені здається, що тут сьогодні прозвучала хороша теза, вона мені дуже імпонує. Треба спробувати вибудувати позапартійний, або надпартійний погляд на зовнішню політику, її результати. Чому б нам не повчитися в тих же американців, які кажуть, що в них внутрішня політика закінчується «on the waterfront» – там де починається «велика вода». Цікаво в нашій дискусії почути такі тези, які поклали початок формування такої цілісної позиції. З Вашого дозволу, я би надав слово пану Андрію Єрмолаєву.

Єрмолаєв Андрій Васильович (*президент Центру соціальних досліджень «Софія»*):

Чесно кажучи, не просто знайти той ключик для початку, тому, що, з одного боку, зовсім не хочеться зараз потрапити до табору тих, хто, тикаючи пальцем на вчорашній саміт кажуть: «От бачите...» Це «бачите» було зрозуміло на другий день після листа. Ну що ж тепер. А з іншого боку, рівень пропагандистської підтримки цих положень, які з'явилися в меморандумі, я думаю, заперечує будь-яку дискусію. Там написано, що Україна буде в НАТО, ну написано й написано, що тут обговорювати? Тому, я зверну увагу на зовсім інші речі. По-перше, – на суто соціокультурні й психологічні. От я протягом цих півтора дні в контексті саміту потрапляв кілька разів у ситуації, де було дуже багато молодих людей – студентів, молодих викладачів, молодих журналістів. І звернув увагу на те, що вони не сперечаються, вони зараз слухають політиків «за» і «проти», але в їх середовищі великий рівень розчарування. З чого я зробив висновок, що, насправді, ось ця ідея – поводити народ 40 років, а потім все-таки привести в те місце, яке заплановано, – вона спрацьовує. За великим рахунком, зараз у суспільстві серйозної протидії тому, що рано чи пізно Україна потрапить в якийсь ось цей замкнений Західний світ (от є така уява про замкнений Західний світ, який складається з НАТО, Євросоюзу, інших якихось таких інституційних речей) вже нема. Вже ніхто не є проти. Тому, що попередній імунітет від такого типу розуміння майбутнього – його зруйновано. А що панує? А зараз панує те, що було притаманно західному світу в 70-ті роки. Більшість нашої політичної еліти і ті покоління, які формувалися в

роки незалежності, покоління, які зараз отримують право голосу – це покоління суспільства споживання. Їх дійсно переконали, як пан Кириленко і інші, що наше майбутнє – це майбутнє, як колись шуткував герой з «Піднятої цілини», такого світу, де будуть «все высокие и слегка смуглявые». Так ось, ця критична маса наростає. І в цьому сенсі, мабуть, політична дискусія – чи пускати туди Україну, чи не пускати – вона поступово себе вичерпує. Вже не вистачає аргументів і логіки для того, щоб довести, що можливі інші шляхи. Мабуть, все-таки, Україну туди заведуть. Інша справа, наскільки це буде свідомо, інструментально і що з цього вийде, але це вже просто зовсім інша розмова. Тому мій підсумок такий (я не знаю, чи він є сумним, але він такий загальний): туди Україну проведуть. 40 років умовно, у лапках, можливо це буде термін метафоричний, але туди її проведуть. А яке моє пояснення? А пояснення полягає в тому, що Україна – дійсно, не Росія. Україна, дійсно, – не Польща, не Чехія, і не в сенсі назви. Це одна з найбільших країн в Європі, яка на старті незалежності мала потужний технологічний потенціал. Але неочікувано вона отримала дві пропозиції майбутнього, кожна з яких є дуже дивна. Одна пропозиція – це нація «маленького українця», а друга пропозиція – це «народ угля и стали». Так ось, обидві ці пропозиції не малюють амбітного національного майбутнього. Обидві ці пропозиції – це пропозиції сервісних націй, а сервісна нація рано чи пізно починає працювати «офіціантом». Наш похід в НАТО – це похід «офіціанта». Чи погано це? Чи погана професія офіціанта? Ні, вона приносить гроші. І коли говорять що, «та що ж ви там проти...» – ні, я взагалі ніколи не проти НАТО, я взагалі в душі великий демократ, навіть, мабуть, більший, ніж чимало тих, хто про це говорить. Тому що реаую на те, на що інші заплющують очі. Але я розумію інше, – ось цей соціо-психологічний пласт, про який я зараз кажу, є сьогодні важливіший, ніж всі аргументи про меморандуми, договори, гарантії і таке інше. Тому, що суспільство поглинене і, скажімо так, утримується в рамках ось цих нових культур суспільства споживання, де стандартом є золотий мільярд. Встигнути, потрапити, тому що інший світ більш конфліктний, інший світ є в злиднях. Тому потрібно просто займати своє місце там, а гарантією цього є шлях через НАТО. Інша справа, що в цих дискусіях, насправді, рівень нашої дискусії, наприклад, дуже відрізняється від того, як дискутувалася тема європейської безпеки напередодні I Світової війни. Подивіться публіцистику тих

часів. Напередодні, от наприклад, русько-японської війни. Зовсім інша мова, зовсім інші прагматичні оцінки інтересів нації, інтересів різних капіталістів і т.д. Я маю на увазі публіцистику пресову, а не підготовку до соціалістичної революції. Тому, якщо говорити іншою мовою, НАТО – це не погано і не добре. Це організація, яка, дійсно, не зважаючи на всі принципи, консенсуси тощо знаходиться, все-таки, під політичним патронатом Сполучених Штатів. НАТО свого часу виконувало роль локомотиву в дискусії про те, розвиватися в європейській інтеграції, чи в євроатлантичній. Була така дискусія. На початку 80-х рр. до створення НАФТА, до початку Маастрихтського процесу стояло серйозне питання: буде єдина зона вільної торгівлі на основі євроатлантичної спільноти з системою безпеки, чи буде європейський розвиток з формуванням Європейського Союзу. Перемогла егоїстична, егоцентрична європейська версія. Як підсумок, Сполучені Штати почали реалізовувати свою версію, повернувшись до ідеї об'єднання Америки. Інша справа, як цей процес іде. Тому відповідь на Євросоюз – формування НАФТА, своєї зони. Але НАТО залишається зараз інструментом стримування Європи. Я не кажу про те, що це антиєвропейський інструмент (це було б дурістю з мого боку), але, без сумніву, це інструмент стримування, тому, що більшість нових членів – це голоси, які забезпечують політичну підтримку і вагу Сполучених Штатів у цій великій грі. Стосовно європейської системи безпеки – ну ніколи жоден дипломат європейський, чи то представник Франції, чи Німеччини, не буде, звичайно, публічно сперечатися, що ми там проти чогось, чи буде записувати категорично: через 2 роки ми будемо проти НАТО. Такої мови не існує. Існує інша мова – про те, що в рамках Лісабонського процесу, який прийшов на зміну Маастрихтському, ЄС починає поступово, як то кажуть, обростати новою суб'єктністю, можливостями великої гри не лише у сферах геоекономічних проєктів, а й у сфері регіональної геополітики, чи макрополітики вже наднаціональної. Їй потрібні будуть відповідні інструменти. Іракська кампанія, до речі, для Європи – це величезний урок. Тому, що, якщо хтось і втратив від цієї війни, то це були європейські компанії, які мали потужні ліцензії, у першу чергу, в західній частині Іраку, на видобуток нафти, яка була орієнтована на Середземне море. Пам'ятаєте, як тоді пропагували наші політики, що ми отримаємо в Іраку? Ми контракти отримаємо. Це шикарний аргумент, який вже використовували римські імператори

і воєначальники Пізнього Риму, коли у провінції солдатів набирали. Але цей цинізм чомусь ми не помітили. Ми вважали це нормальним. Це є мова «золотого мільярду» по відношенню до тих провінцій.

Повертаючись до цієї ситуації. Тому НАТО – це є, за рахунок розширення, елемент стримування. Ніякого сенсу немає порівнювати співпрацю з членством. Тому, що співпраця є інструментом зниження ризиків. І в цьому сенсі Росія й інші країни будуть співпрацювати з НАТО, тому, що це є елементом забезпечення балансу сил у світі. Саме елементом забезпечення. Інша справа, це вже методологічне питання, яке, можливо, наприкінці я би поставив учасникам: чи можемо ми розглядати вступ до безпекових організацій, які виконують зараз оцю функцію стримування (у даному випадку ми говоримо про функцію стримування «Європейського проекту») як елемент, що посилює національну безпеку, чи як елемент, що знижує національну безпеку. І тут є перелік просто ризиків, про які ми можемо говорити. Чи посилюються, чи знижуються економічні ризики, чи посилюються, чи знижується соціальні ризики в Україні? Чи посилюються, чи знижуються соціокультурні ризики? І останнє, геополітичні ризики. Звичайно, кожний з цих факторів можна розгортати, але, як на мене, усе-таки по більшості з цих параметрів ми можемо говорити про, як мінімум, наростання проблем. Якщо, наприклад, на сьогодні тут праві політики, які говорять, що як в нас немає сепаратизму, так і немає в нас антинатовського руху. Це – інсталяційні, все-таки, заходи (мітинги). Але, тим не менше, якщо на хвилинку собі уявити, що Україна стає елементом НАТО, то я не виключаю, що будуть з'являтися відповідні радикальні негативні відповіді. Більше того, поки що ми не знаємо реакції суспільства на такі феномени, як закритий кордон, як більш агресивна реакція нашого північного сусіда, як формування радикальних проросійських ідеологій, яких поки що немає. І це будуть своєрідні стихійні відповіді, яких поки що не існує. Теж саме ми можемо говорити про економічні ризики. Я не хочу спекулювати на темі газу. Насправді, газ – це не самий великий аргумент. А ось є інша теза. Наскільки я розумію політику, яка буде реалізуватися паном Путіним, після того, як він стане прем'єром, це буде політика економічного поглинання. Це буде прагматична відповідь Росії на політичне поглинання України з боку Заходу. До речі, подивіться, будь ласка: є поглинання економічне, а є поглинання ще й соціальне. Тому, що за 2 роки Росія та Польща приймають, по

суті, однакові соціокультурні рішення, які є викликом для українського суспільства. Я маю на увазі трудову міграцію з України, яка зараз підтримується в Росії. Я маю на увазі цю, дуже специфічну, політику культурної підтримки, яка реалізується по відношенню до України. Це вже розпорядження нашим демографічним капіталом. Тобто, це все ризики, на які має бути наша національна відповідь, якщо ми бажаємо мати національну політику.

Підводячи ризику: судячи з усього цього, всіх цих ризиків просто в розмовах не існує. Поки що мова йде про те, що треба приєднатися до групи сильних. Якщо цей дискурс буде панувати, мій прогноз: рано чи пізно, можливо через коліно, Україна туди потрапить. Я не виключаю, що ціною питання буде просто поступове зниження та зменшення економічного статусу України, тому, що прийдеться поступатися тими позиціями, за рахунок яких зараз Україна ще має позиції на зовнішніх ринках, прийдеться поступатися зонами, які будуть економічно поглинені нашим північним сусідом. А з точки зору далекої перспективи, це – культурна регіоналістика, мабуть, це той концепт, який прийдеться напрацьовувати поважному Інституту стратегічних досліджень років через 5.

Наскільки є перспективним концепт нейтралітету, який зараз відстоює опозиція? Він є цікавим за однієї умови: якщо замість народу «угля и стали» буде запропонована позиція «активної нації». Це означає, по-перше, швидко програму технологічної реіндустріалізації. По-друге, що означає пропозицію ролі нейтральних держав у колективних системах безпеки. А це, як мінімум, нова мілітарна програма. Як мінімум. Я хочу це підкреслити, тому, що це надзвичайно серйозно. І це відповідь на всі спроби залучити прямо чи штучно Україну до різних «псевдо колективних» форм, таких як ПРО, як Чорноморський флот і таке інше. Тобто, це амбіція. Амбіція, яка вимагає такої ж мобілізації, як свого часу була мобілізована Південна Корея під економічне зростання.

Чи здатна якась політична сила запропонувати ось такий контрверсійний підхід? Не знаю. Питання риторичне. Жоден, поки що, так питання не ставить, тому що всі займаються різними формами ось цього споживчого виживання. Тому, критикуючи НАТО, тим не менше, я, все-таки, на жаль, вимушений констатувати: я не бачу амбіції жити по-іншому.

Карасьов В. Ю.:

Ну от я чую не тільки від Андрія, ще є один Андрій – Андрій Окара, що Україна має бути якимось суперсуб'єктом геополітики, що вона повинна мати амбітні плани, амбітні сценарії і таке інше. Я – теж за. Але, наприклад, Німеччина – амбітна держава чи ні? Німеччина – економічний чемпіон. Якщо буде нейтралітет, то це нація офіціантів, тому, що ми самостійно ніколи не будемо суб'єктом. Ми можемо бути суб'єктом у колективній системі безпеки або з Росією, або з НАТО. Ну, так виходить. За умов нейтралітету – ми ні з ким. Усе. Ми – прохідний двір. Ми – територія, і навіть не країна і не держава, тим більше. Це – просто транзитна територія і нам потрібно іще створювати країну. І державу створювати. Те, що в нас тут державні установи є, і інститути, які називаються, там, національними, то це ще не значить, що в нас є нація, суспільство, країна. Зовнішньополітична держава, якщо говорити термінами політології, Україна виникла в силу частково випадкових, обставин. І що далі? Потрібно визначатися, тому, що бовтатися от так якось 17 років, як ми це робимо, вже не можна. Нам було дано вікно можливостей коли була Росія слабка. І тоді ми могли собі ще двовекторність дозволити. Цього не буде більше. Тому, перше. Якщо ми хочемо бути великою нацією і великими українцями, нам потрібно отримати доступ до того, що називається безпека як суспільне благо. Тому, що виробити безпеку як суспільне благо жодна країна сьогодні не може, окрім Сполучених Штатів Америки. Ну, може, Росія піднатужиться трохи. На якийсь час.

Далі, коли ми говоримо про замкнутий світ... Знаєте, є таке поняття: є герметичні імперії, а є відкриті імперії. Штати – це відкрита імперія. Тому, що вона велика. Але, пробачте, там стільки діаспор, стільки лобізму, стільки можливостей провести своє рішення через відкритий конкурентний політичний процес. Я вже не кажу про те, що є теорія Карла Шміта, який говорив про сухопутні держави, які абсолютиські, замкнуті, тому, що вони завжди тримають кордон, у них оборонна свідомість, а є відкриті атлантичні держави. Британія – це що, держава абсолютистка? Ні. Ніколи вона не була такою. Це – держава громад. Чи Сполучені Штати Америки. Це – федерація. Так вони робили Німеччину післявоєнну – як федеративну державу. Для того, щоб вбити весь «пруський дух» цієї сухопутної мілітарної держави. Що вони зробили з Бонського сценарію? Фактично Німеччина відмовилася від воєного суверенітету, але замість цього вона отримала

економічний суверенітет і стала економічним чемпіоном. Вони не мають воєнного суверенітету і Японія його не має. Тільки сьогодні там пробуджується берлінський дух, дух Берлінської республіки, я би так сказав. І вони вже починають потрошку думати в цих категоріях, чому вони і реагують так на українську проблему і ПДЧ. І японці сьогодні під китайською загрозою починають думати про відновлення своїх військових сил. Але давайте так, вони отримали сьогоднішній добробут тільки тому, що вони відмовилися від величезних витрат на оборонні питання.

Тому давайте так поставимо питання: чи може Україна сьогодні забезпечити собі в повному обсязі всі суверенітети (військовий, економічний і т. д)? Не зможе. Давайте вибирати. Росія каже – це замкнений клуб. А хіба Росія не замкнений клуб? Якщо ми будемо орієнтуватися на Росію, нам доведеться і політичну модель російську тут вводити. Але у 2004 р. ми зробили інший вибір. Ну, так вийшло. Я думаю, що якби у 2004 р. переміг інший кандидат, то не було б питань. У нас споріднені були б політичні системи і ми поступово туди б дрейфували: і система безпеки, і транзит, і з газом усе було б нормально. Але ні, ми пішли шляхом демократії і політичної конкуренції, якої немає в Росії, але яка є в НАТО. Ну що ж, усі вибори погані, але є погані, а є ще гірші. Можливо. Так давайте питання поставимо! Кажуть, що якщо ми йдемо в НАТО, то ми втратимо свій суверенітет. Нічого подібного – ми відмовимося від військового суверенітету повністю тому, що ми не можемо його забезпечити. І, по-друге, сьогодні є проблема, яка називається «об'єднаний суверенітет». Коли в Європейському Союзі країни віддають частину свого суверенітету, то це не означає, що вони його віддають. Адже вони отримують більше через об'єднаний суверенітет, через діяльність усіх цих інституцій. Тому, це перше питання, давайте так ставити.

Ризики? Так, будуть ризики. Щодо російської агресії, скажу вам так... Про Крим... Якщо Росія відмовиться від Договору, а там у договорі Крим – Крим їм потрібен, то ми теж проведемо свої історичні дослідження: хто там був? Хан ... Гірей. І по-друге, пам'ятаєте, була невеличка Коса Тузла, яка сколихнула українське суспільство і консолідувала еліти? Тоді всі стали на захист територіальної цілісності України. Так ось, як тільки Росія буде себе агресивно поводити і говорити про Крим, то це тим більше буде підштовхувати суспільство і еліти до НАТО, щоб нам дали серйозні і правильні гарантії. Тому,

ті, хто чекає, щоб Україна якнайшвидше йшла в НАТО, можуть лише поаплодувати пану Загуліну і пану Лужкову.

А тепер про проблему безпеки взагалі, тому, що це досить важливо. Ця інтрига була пов'язана не тільки з Україною й реакцією європейців на українське прохання. Що взагалі сьогодні відбувається, яким стає НАТО? По-перше, він стає постєвропейським й у формулі «європейська безпека» європейськості стає менше і стає більше атлантичності. По-друге, він стає постблоковим, тому, що блокова схема вже не спрацьовує. Це не будуть такі замкнуті, закриті клуби. По-третє, він стає більш трансатлантичним і постоборонним. НАТО рухається на Схід – рухається в Євразію, на Кавказ, на Каспій і т. ін. Що потрібне НАТО? Потрібен контроль над стратегічною дугою, яка починається з Балтії і закінчується Сінцзяном, до Китаю. Це – велика стратегічна дуга. Що це за дуга? Там всі енергоносії, енерготранзитні регіони. Сполученим Штатам і НАТО потрібний контроль над енергоресурсами, тому що, якщо вони протримаються 20-30 років, там все буде нормально, тому, що Штати вже готуються до ХХІІ століття. Вони розраховують на серйозне науково-технічне й інтелектуальне лідерство. Так ось, НАТО з Європою будуть рухатися туди і вони це сьогодні розуміють, бо вони стають нецікавими сьогодні, тому що центр політики сьогодні зміщується сюди – на Схід, у Центральну Азію.

І ще один такий момент. Ті хто говорять, що Україна сьогодні замикається в собі, якраз і отримують доступ до великої політики, до глобальної політики, якщо ми беремо участь, по-серйозному, у розвитку в усіх цих напрямках. Більше того, це ж енергетика, це ж енергобезпека, це – трубопроводна логістика, яка в Україні є і яку Україна теж може викласти на стіл сьогоднішньої натовської стратегії. Тому, я би так сказав, і тут ми співпадаємо з Андрієм... У нього виступ теж такий «песимістичний», тому що, все одно ми будемо у НАТО. Я би так сказав: давайте вибирати. Є нейтралітет. Є російський варіант безпеки. Давайте так будемо дивитися. Але, я ще хочу сказати, є ностальгія, що Росія відноситься до нас так само, як колись відносилися геронтократи брежнєвського періоду. Ні. Ніяких сентиментів немає. Це – для них уже чужа територія. Для петербурзької сировинної еліти. Таких сентиментів вже немає у них. І вони до нас жорстко будуть відноситися, прагматично. Можна зберегти статус-кво і сказати про нейтралітет, неприєднання або ще

щось придумати. Але світ став іншим. Тому, що неприєднання – це було в умовах двополярності, все ж таки. Коли два блоки могли один одного врівноважувати. А що зараз? Потрібно рухатися. Треба прагматично дивитися на те, що нам потрібно і зробити так, щоб ми вступили із найменшими ризиками й найменшими втратами...

Рубан Ю. Г.:

Я надзвичайно ціную цей емоційний запал нашої дискусії, але прошу виступати в межах регламенту. Пан Кожара, я так розумію, ви хотіли додати буквально кілька слів. Будь ласка.

Кожара Л. О.:

Я хотів би зробити декілька коментарів у зв'язку з тим, що пан Карасьов сказав. Я цілком погоджуюсь: нам тут треба виходити з цілком прагматичних позицій. І, оскільки ми так будемо робити, то давайте нікого, особливо інші країни, не будемо називати в негативному плані. Ми займаємось міжнародними відносинами. За правилами дипломатії можна позитивно сказати те ж саме, що негативне. Тим більше, ви з таким чудовим російським прізвищем, як Карасьов. То Кожарі, скажімо, можна... Я хочу одне слово сказати про нейтралітет. Ми можемо говорити про одну з двадцяти п'яти теорій походження держави, права, міжнародних відносин, це нічого не дасть. Кожен з нас читав якусь книжку, дехто має спеціальну освіту, як я наприклад, – це міжнародні відносини та міжнародне право. Тому нам дійсно треба виходити з того, що це дає Україні. Якби мені як одному з колишніх керівників Адміністрації Президента розповіли одну з таких теорій, то я відповів би: які практичні висновки? Що ми маємо доповісти Президенту? Бо, якщо хтось готував візити Президентів кудись, той знає: пишеш листи у міністерство економіки, міністерство закордонних справ – давайте тези до виступу. Приходять 150 сторінок від мінекономіки, 50 – від міністерства закордонних справ, а мені треба покласти президенту наступного дня одну сторінку. І тут починається конкретна робота, щоб ці тези були не загалом, а якась конкретна річ. Так з цієї точки зору, я також цікавлюсь всякими теоріями, але, коли стає питання вступу України до НАТО, я одразу ставлю собі питання: які сьогодні головні загрози для НАТО? Я питаю про це в Брюсселі,

я питаю представників НАТО, кажу: «з чим ви сьогодні боретесь?» Оскільки за формою та міжнародно-правовими документами в основі НАТО лежить Вашингтонський договір, Стратегічна Концепція 1999 року. Ну, кажуть: «ми трансформуємося», «ми ще не знаємо, що це буде, але йдемо». Але основна загроза – це міжнародний тероризм. Тоді я так питаю: «якщо міжнародний тероризм, то чого НАТО не уберегло Сполучені Штати Америки, Іспанію, Велику Британію від таких жажливих терористичних актів?» Відповідь: «Ми тоді ще не були готові, а зараз, нібито, готові».

Я хочу сказати, що якщо ми сьогодні почнемо складати перелік головних загроз для України, чим займається, до речі, ця інституція (про НІСД), то у першій п'ятірці у нас міжнародного тероризму немає, і не може бути. У нас внутрішньополітична ситуація, економіка і таке інше. То я зараз хочу поставити риторичне питання: чи потрібно Україні йти туди, де борються з такою загрозою, яка для нас не є пріоритетною сьогодні? І чи не може Україна якраз максимально використовувати ситуацію, коли вона дружить з усіма? Коли у нас немає загрози збройного нападу на Україну і таке інше. Я думаю, що якраз над цими питаннями треба думати. І питаннями нейтралітету. Я, як юрист-міжнародник хочу сказати, що треба просто взяти словник міжнародного права та подивитись що таке нейтралітет. По-перше, з точки зору сучасних міжнародних відносин, це вже застаріле поняття. Не буває класичного нейтралітету XIX, навіть початку XX століття. Ось такий приклад, як Туркменістан. Єдиний прояв нейтралітету – те, що Президент України щорічно надсилає президенту Туркменістану привітання з черговою річницею нейтралітету. Це ж не означає, що Туркменістан нейтральна країна. Це не тільки система внутрішнього законодавства, внутрішнє розуміння ситуації свого нейтралітету, це, передусім, як зовнішній світ сприймає — чи то нейтральна країна, чи не нейтральна. І зрозуміло, що як би ми не говорили і які закони б не приймали, Україна ніколи нейтральною країною не буде. Це однозначно. На нас сфокусовано купу інтересів з різних боків, але те, що Україна живе в реальності позаблоковості й може жити ще досить значний період, у цьому я абсолютно переконаний. Я думаю, що якраз у законодавстві варто сфокусуватися на створенні бази позаблоковості. Якщо ми візьмемо інші геополітичні та геостратегічні переваги України, як, скажімо, величезні транзитні можливості, то якраз така сукупність факторів могла би бути величезним стимулом

для розвитку української економіки. А коли ми станемо багатими, тоді ми зможемо диктувати якийсь політичні умови.

Коломієць Олексій Володимирович (*президент Центру європейських та євроатлантичних студій*):

Буквально перед тим, як прийти за вашим запрошенням, я роздрукував спільну заяву засідання Комісії НАТО - Україна, у другому пункті якої зазначено: союзники запросили міністрів закордонних справ до вироблення першої оцінки прогресу до грудня 2008 р., до засідання північноатлантичної Ради на рівні міністрів закордонних справ. Міністри закордонних справ держав-союзиць мають повноваження виробити рішення стосовно заявки щодо ПДЧ для України. Тобто дві такі суперечливі позиції: з одного боку, буде перша оцінка в грудні, а з іншого, немовби міністри закордонних справ мають право прийняти рішення. Я вважаю, що, в принципі, зіграє перший варіант. У грудні буде дійсно оцінка вже на саміті, який буде святкувати 60-річчя Альянсу, й буде проходити на двох берегах Рейну: перша частина буде у Франції, друга – у Німеччині. Там, я гадаю, вже буде прийматись рішення щодо України. Наразі, я можу оцінити, що після вчорашнього засідання шанси дуже високі. Ризики також дуже і дуже високі. У принципі, зараз починається боротьба за НАТО, і в цьому процесі кардинальний виклик для України: чи зможе українське керівництво синхронізувати свою політику по відношенню до Північноатлантичного альянсу, до тих викликів, з якими стикається НАТО, і чи будуть збіги щодо викликів НАТО і для України у проекції можливого приєднання України до Північноатлантичного альянсу. Час дуже стислий. Боротьба буде надзвичайно жорстокою. Часу залишилось буквально вісім місяців і потім десь приблизно чотири місяці.

Перший виклик – це початок підготовки нової стратегічної концепції Північноатлантичного альянсу. За існуючими даними, вже працює в закритому режимі група у штаб-квартирі Альянсу, яка почала розробляти проект цієї концепції. Це буде надзвичайно жорстока геополітична боротьба всередині Північноатлантичного альянсу. Яким чином виробити інструменти для, хоча б, приблизного залучення українських урядовців або фахівців для проведення внутрішніх консультацій, для розуміння того, що буде відбуватись

навколо битви, ще раз повторюю, за нову стратегічну концепцію Північноатлантичного альянсу.

Другий виклик – це концепція глобального партнерства НАТО, яка була озвучена ще у 2005 році після надзвичайно жорсткого супротиву ключових союзників США. Концепція глобального партнерства була покладена в шухляду, але зараз знову ця концепція набуває надзвичайно серйозної ваги. У принципі, для України, з п'яти можливих сценаріїв подальшого існування Північноатлантичного альянсу, на моє переконання, прийнятними є два. Перший – це перетворення Північноатлантичного альянсу на глобальний інститут безпеки та стабільності з відповідною зміною шостої, десятої, другої, четвертої, а також, можливо, і п'ятої статті Вашингтонського договору. Хоча я розумію, що цей сценарій є п'ятим у спектрі з першої по п'яту позиції. Четвертий сценарій – це, залишаючись у рамках північноатлантичного ареалу, все ж таки Альянс буде відповідальним за геостратегічну позицію в усьому світі, із залученням глобальних партнерів, таких, як Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея, Індія, Колумбія, Південна Африка. І тут виникає величезне питання для України: чи дасть Україна згоду на перетворення з нинішнього формату країни-партнера в рамках Ради євроатлантичного партнерства, за виразом Збігнева Бжежинського, у країну-учасника. Можливо, це буде вибір. Якщо не буде згоди союзників, ми не можемо виключати того, що намагання піднятися все ж таки на вищий рівень теж зазнають поразки. Ми не повинні виключати цієї опції. Тоді, можливо, буде другий варіант, і Україна погодиться на інший формат, але для перспективного НАТО. Це друге ключове питання.

Третє питання, можливо, теж одне з найбільш кардинальних. Відносини Північноатлантичного альянсу з Європейським Союзом. Пане Юрію, я би все ж таки не робив таких «рожевих» настроїв, виходячи з комюніке, яке було прийняте вчора на засіданні Північноатлантичної Ради. Ситуація виглядає вельми і вельми серйозною. Синхронізація й виклики почнуться з 1 липня 2008 року, під час головування Франції. Немовби Франція повертається до військових структур Північноатлантичного альянсу. Рішення, скоріше за все, будуть прийматись на тому ж засіданні Північноатлантичної Ради в грудні. Але умови є надзвичайно нахабні. Між іншим, можна згадати візит минулого четверга мсьє Саркозі до Лондону, де обговорювались ці пропозиції щодо надання

Франції керівних посад у військових структурах НАТО. До речі, немає жодної відкритої інформації щодо того, які були вироблені рішення – це був перший сигнал, але, я гадаю, що ця концепція Саркозі спрямована виключно на заведення Європейського Союзу в структури НАТО. І замість того, щоб за столом сиділи 21 країна, які є одночасно членами НАТО та ЄС, залишилось виключно одне крісло – для Європейського Союзу. Україна повинна бути надзвичайно обережною і прискіпливою з тим, що буде відбуватись під час французького головування. Я просто закликаю всіх бути надзвичайно обережними. Чи зможе Україна правильно зорієнтуватись у цих питаннях? Чи зробить вона ті висновки, що так звана європейська політика безпеки і оборони – це стратегія на папері? Це намагання ЄС вийти з-під опіки структури, яка надала йому змогу робити так званий «Великий проект» ЄС. Скільки залишилось часу? Я думаю, що спільний саміт Франції та Німеччини буде одним із вирішально-проміжних етапів у цьому аспекті. І я не бачу жодних опцій для України, щоб вона хоча б якимось чином розглядала своє майбутнє виключно в тій минулій структурі, навіть за «парасолькою» ЄС, хоча це абсолютна фікція.

Рубан Ю. Г.:

Дякую, пане Олексію. У принципі, позиція Франції базується на досить простих речах: якщо головнокомандуючий зі Сполучених Штатів, за ним стоїть 750 мільярдів доларів оборонного бюджету, навіть більше, якщо з Великобританії – приблизно 60 мільярдів, з Франції – приблизно 57 мільярдів. Звичайно, позицію Франції можна тлумачити й по іншому, але Франція дійсно добивається перерозподілу посад у верховному головнокомандуванні НАТО відповідно до свого оборонного внеску. Бюджети всіх інших країн НАТО та ЄС є набагато меншими. Тому аргументованою виглядає давня претензія Франції на посаду Південного командування силами НАТО. Думаю, що прийнятна позиція з цих питань буде знайдена.

Сунгуровський Микола Вікторович (директор воєнних програм Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова):

Мне осталось задать такой вопрос Алексею Коломойцу. В Вашем выступлении с самого начала прозвучало, что теперь перед властью Украины стоит очень важная задача активизироваться, до декабря пройти этот этап как можно более результативно. А вот как Вы сами оцениваете? Способна ли на это власть?

Коломісць О. В.:

Відверто, – я дуже сумніваюсь. Я вибачаюсь перед Президентом, але хто закладав в слова Президента те, що він казав вчора? Це питання. У Бухаресті були аналітики і ми отримували інформацію про можливий негативний демарш.

Рубан Ю. Г.:

Пане Олексію, це те, з чого Ви починали, ми живемо в ситуації певної інформаційної війни. І тому на ті повідомлення про демарші, які є в Інтернеті, я пропоную не звертати особливої уваги. Якщо уважно простежити ланцюжок в Інтернеті, то ми з вами здогадуємось про джерело повідомлень. Про це, власне кажучи, тут і говорилось.

Коломісць О. В.:

Я не погоджувся з вами. Дійсно були надійні джерела.

Сунгуровський М. В.:

Я всё-таки предлагаю отслеживать такие возможности нашей политики не по каким-то там Интернет-сообщениям, не по каким-то промежуточным данным.

Конечным результатом явилось то, что мы получили конкретный ответ. Этот ответ, в принципе, должен стать определённым холодным душем, и желательно, чтобы он стал холодным душем, во-первых, для нашей власти. Я не хочу давать оценки – поражение ли это или победа, я просто хочу, чтобы это был именно холодный душ и чтобы он чему-то в конце концов научил, потому, что если бы у нашей власти были соответствующие способности, то, я уверен, – не было бы Бухареста или он закончился бы положительно.

Если оценивать результаты Бухарестского саммита с конструктивной точки зрения, то Украина получила очередное домашнее задание, с более чётким уравнением, которое она должна решить до декабря. Но сможет ли она это сделать? Коррупция, судебная система, демократизация, экономические темпы развития... да или нет? Нет, конечно нет! На какой ответ мы рассчитываем? Ещё один вопрос, не хотел бы называть это расколом в обществе, по поводу этой идеи НАТО и тех лозунгов, о которых господин Кожара говорил, что мы волю наших избирателей превращаем в ту политику, которую мы хотим делать. Давайте тоже дадим ответ откровенно. Проводили мы недавно социологические исследования: да, идею НАТО поддерживают 20,9% населения, но при этом не более 7% стабильно, уже на протяжении последних 10 лет, оценивают свою информированность о НАТО как высокую. Так волю кого, каких избирателей? Которые ничего об этом не знают? Может быть, сначала стоит проинформировать этих избирателей о сути дела? Если их информировать, то давайте этим избирателям говорить правду, а не пользоваться лозунгами и ссылаться на то, что в Конституции Украины что-то там сказано о нейтралитете. Ничего там не сказано о нейтралитете! И в Акте ничего не сказано о нейтралитете, сказано в Декларации, а в Акте говорится только о том пункте Декларации, где идёт речь о том, что Украина является суверенным, независимым государством и что на её территории действуют законы Украины. Всё, и ни о каком нейтралитете речь не идёт. И давайте про это забудем. То, что говорил господин Кожара, что Верховный Совет определяет политический курс – так пусть определяет! В законе написан политический курс. Теперь осталось дело за Президентом. Он руководит эти политическим курсом. Давайте не говорить какие-то лозунги, какую-то неправду людям. Потом господин Азаров начал такие вещи говорить... С каких рынков уходит Украина? Речь идёт не о том, чтоб выдвинуть Украину с рынка России, а чтобы сделать Украину рынком России. Вот о чём идёт речь. И завозится капитал российский именно для этого. Капитал российской принадлежности всегда ориентирован на государство. И давайте на строить себе иллюзий в этом отношении. То, что господин Азаров не представляет как можно прожить на европейские цены на газ... а кто за последние 15 лет пересматривал энергобаланс Украины? А почему газ занимает такую нишу в структуре энергобаланса? А может это кому-то

выгодно? А потом на этих спекулятивных заявлениях говорить, что что-то не так.

Потом удивляет ещё то, что мы, зафиксировав некое факторное пространство и оглядываясь назад на какие-то тенденции, пытаемся вывести своё будущее. Говорим, что если в инвестициях Украины такая доля России, то надо строить отношения преимущественно с Россией. Да кто сказал, что то, что сложилось, является панацеей для Украины, благом для неё? Если Украина претендует на то, чтобы называться целеустремлённой системой, то давайте сами определять своё будущее, исходя из тех прогнозов, о которых говорил господин Ермолаев и господин Карасев. А что будет с миром? А что будет с НАТО, с ЕС? Но при этом, не оставаясь пассивным наблюдателем, давайте сами строить свое будущее! Для чего надо идти в НАТО? Для того, чтобы строить, а не для того, чтобы присоединиться к чему-то. Активная позиция нужна! А иначе к нам так и будут относиться как к иждивенцам, всегда!

По поводу нейтралитета или внеблокового статуса. Давайте не забывать о том, что любое заявление о нейтралитете, о внеблоковом статусе – это не статус, а внутренне пожелание или представление руководства государства о своих приоритетах. И всё. Постоянный нейтралитет становится ценным тогда, когда существуют его внешние гарантии. Если его никто не собирается выполнять или гарантировать, то смысла от него никакого нет. А если рассматривать с точки зрения внутренних факторов, то существование нейтрального государства возможно только тогда, когда оно внутри обладает доведенными до совершенства качествами стратегического государственного менеджмента, когда оно на самом деле является суверенным. На каком уровне у нас находится это качество сейчас, а именно стратегический менеджмент? Ноль. Максимум какие-то тактические шаги, какие-то тактические выгоды. Вывод может быть только один: все разговоры о сохранении внеблокового статуса – это оттягивание поглощения Украины Россией. Если серьезно разговаривать о статусе постоянного нейтралитета, то первое, и Россия на это никогда не пойдёт, потому что это завтра вывод черноморского флота из Крыма, не в 2017 году, а завтра. Иначе нейтралитет у нас будет после 17-го года, не раньше. Вот и весь разговор о нейтралитете. То, что Украина собирается стать во главе движения неприсоединения, это не очень серьезно, потому, что она внутренне неуправляема, это раз, и внешне

не очень пользуется нейтралитетом. То есть давайте быть реалистами и опираться на собственные силы. Если их недостаточно – давайте их развивать. Недостаток сил – да, это негативный фактор, но преодолимый. И правильно господин Коломиец говорил, что в Штатах, например, мозговые центры играют не какую-то побочную роль, а определенную роль в политике. К ним прислушиваются, они заставили себя слушать, они стали самостоятельным субъектом и, так сказать, желаемым собеседником политиков. То есть политики идут сознательно на то, чтобы делиться своей ответственностью за выработку внешней политики с мозговыми центрами. Вот и всё. Этого пока никак у себя мы не добъёмся. Мы навязываем, мы подаём какие-то предложения, а власть берёт и вырывает их, вроде как системные, вещи, которые могут реализовываться в комплексе, из них вырывают какие-то понравившиеся вещи и начинают применять, то есть разрушают ту системность. О каком стратегическом менеджменте мы можем говорить? О каком нейтралитете, исходя из этого? Спасибо.

Дергачов Олександр Петрович (*провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*):

Висобіне уявляєте, наскільки важко сидіти напроти годинника. На жаль, сьогодні дуже далеко відійшли від теми і годину змарнували на те, щоб з'ясувати політичні стосунки. Насправді, ми дійсно досить далекі від того, щоб мати консолідовану зовнішню політику в країні і я б хотів окреслити, як я бачу ситуацію. Ми дійсно отримали гарний матеріал ззовні, аби розібратися як діяти на міжнародній арені, оскільки завершується процес вступу до СОТ, ведуться переговори, які підняті на якісно новий рівень відносин з Європейським Союзом, відбулося таке досить драматичне з'ясування стосунків з НАТО і зрештою відбулась проба сил нової влади у відносинах з Росією, тут ми побачили наскільки прагматичним і прозорим є курс Москви щодо України. А що ж щодо формування основних засад зовнішньополітичного курсу? Ми маємо суттєво дезорієнтоване суспільство. Принаймні значна частина суспільства сьогодні не готова усвідомити, якою є роль України, її місце у міжнародних відносинах, у чому полягають її національні інтереси і перспективи. У нас зовнішньополітичні теми стали жертвою кількох виборчих кампаній.

Більше того, соціологи констатують, що збільшилась розколоти́сть щодо основних пріоритетів. Ми у 2003 році мали більш визначені позиції громадян, ніж є сьогодні. Більше того, загострились суперечки між прибічниками різних зовнішньополітичних курсів. Це результат того, що зовнішньополітичні теми штучно використовувались, не з метою пошуку оптимальних стратегій, а як розмінна монета, як привід для з'ясування внутрішньополітичних інтересів. Ми маємо посилення антизахідництва, це факт, і перш, ніж говорити про те, як проінформувати громадян і запропонувати їм підтримати ідеї євроатлантичної інтеграції, взагалі треба розібратися чи орієнтується пересічний українець у сьогоднішньому світі. Справа ж не тільки в тому, що у нас є пацифісти, серед яких є активні антинатовці. Але є багато людей, які є дезорієнтовані взагалі, якими маніпулюють. І на цих розколах суспільства роблять політику провідні політичні сили. Давайте констатуємо: сьогодні це велика біда. Потужна політична сила, така, що має ресурси, має інтелектуальний потенціал, паразитує на неадекватному розумінні частиною українців міжнародних реалій. Фактично, роблять ставку на невігластво. Як можна в такому випадку пропонувати конструктивну стратегію, спільну для України. Влада звичайно робить тих, хто перебуває при владі частково демократами, і той же пан Янукович, він діяв набагато більш проукраїнські, ніж можна було передбачати, коли володів значною владою і сподівався на абсолютну. Дійсно, там, де збігалися бізнесові інтереси з національними, а це досить широкий збіг, він там досить справно відстоював державну позицію. Він докладав значних зусиль, щоб бути зрозумілим в Європі, на Заході загалом, він вибудовував імідж цікавого для Заходу партнера. І в цьому сенсі ми багато втратили, що він пішов від влади, в опозиції знов вдається до якихось примітивних дій, а треба ж вести діалог. Ми, на жаль, сьогодні не можемо вибудовувати національну стратегію за рахунок того, що є 228 голосів проти 222. Нам потрібен дійсно більш широкий консенсус. І треба сьогодні дійсно вести дискусії не в режимі боротьби за голоси. Й останнє. На жаль, сьогоднішня влада, демократична, яка дійсно викликає певний інтерес у партнерів, щодо якої шукаються певні конструктивні компроміси, вона потребує зовнішнього тиску аби продовжувались реформи. Це відповідь пану Азарову – не може сама Україна, на жаль, далі йти. Помаранчева революція зруйнувала авторитарну систему. Але побудувати консолідовану демократію – це

набагато більш складне завдання, потрібні більш системні зусилля еліти, провідних політичних сил. Ми дійсно можемо використовувати ті осередки громадянського суспільства, які посилюються. Але потрібен зовнішній тиск. Тому поглиблення відносин з НАТО має сенс не тільки в аспекті приєднання до системи безпеки. Це чинник реформування, й перспективно більш реальний, ніж євроінтеграція. Треба розуміти, що активний супротив поглибленню співпраці з НАТО, наближенню членства, – це, передусім, ознака неготовності і небажання значної частини політичної еліти переходити на європейські стандарти конкуренції, повсякденного життя, отримання прибутків і спілкування з власними громадянами.

Гречанінов Вадим Олександрович (*президент Атлантичної Ради України*):

Я тоже коротко. Уже конец, в общем-то наших рассуждений. Что я хотел сказать. Вот я думаю, это победа, или поражение? Ну, если судить по высказываниям лидеров государства, то два из трёх лидеров высказались в пользу того, что они победили. Имеется в виду Ющенко и Янукович. Но взгляды, идеи то у них абсолютно противоположны. Третий лидер молчит. Он мог бы перевесить. Так всё-таки это победа или поражение? Что является причиной, почему нам не дали ПДЧ? Россия. А что явилось поводом? Ну, то что нет 50% там, или 60%. В сегодняшней ситуации в будущем причина остаётся? Остаётся. Она не меняется. А повод может быть другой. Даже если мы за 8 месяцев успеем что-то сделать в плане мнения населения. Поэтому я бы, с моей точки зрения так подошёл к этому вопросу. Что касается НАТО. Я сегодня уже высказывался по этому вопросу. Я повторяюсь. Я бы сказал, что НАТО получило пощёчину от Меркель. Не удар кулаком, а пощёчина. Потому что может быть впервые в своей жизни НАТО приняло решение исходя из воли другого государств и интересов другого государства. И это, в общем-то определённое унижение для НАТО. Я думаю, что, к сожалению, НАТО столкнётся ещё кое с чем, если оно первый раз уступило так. Но оно потом всё таки исправилось, через какое-то время оно одумалось и сказала, что через какое-то время мы всё таки ПДЧ предоставим. И вот здесь есть плюс. Какой плюс? Я бы сказал, плюс в том, что, как я сегодня ощущаю ситуацию, мы будем в НАТО, что нам уже дали дорогу в НАТО. В остальном – это

будут технические такие моменты, технические подходы, которые в общем то в НАТО применяются. Нет большого шума, а принимаются решения. Понимают ли это в России? Я думаю, понимают. Понимают ли это регионалы? Я не уверен. Потому, что всё-таки, исходя из всего этого, – это победа. И я в этом отношении очень часто критикую нашего Президента за бездеятельность, но я с ним вполне согласен – это победа. Как дальше? Ну, я хочу сказать, что дальше надо работать, надо думать и работать, потому что «основная причина» придумает очень много поводов и они будут. Ну ещё я хотел бы сказать, что вот эта ситуация заставляет власть не жить в условиях, когда она ничего не делает с точки зрения информационной политики и так далее, или делает очень мало. Сегодня ответственность у власти не только перед населением своим, но и перед международным сообществом... Это очень важно. Есть ли плюсы в этом саммите? Есть. И я вам хочу сказать, что зря мы о них не говорим. Приём двух членов новых – это плюс – уже 28, это возвращение Франции в военную организацию – она уже дала добро о выделении войск в Афганистан. Ну, и это, я думаю, плюс то, что всё-таки нам дали возможность через какое то время получить План действий относительно членства в НАТО. И поэтому это – победа. И ещё несколько моментов... Здесь выступал Азаров. 1% бюджета Японии на военные нужды. А сколько это долларов? Есть данные – 100 миллионов долларов. И в отношении Организации Объединённых Наций. Он говорил, что Потсдамская конференция... Идея Организации Объединённых Наций в Англии и Соединённых Штатах родилась в 1941 году, ещё до основной фазы войны. И ещё последнее совсем уже... Вот мы последнее время наблюдаем за дискуссиями у Савика Шустра. Ну, к сожалению, там очень много вранья. Дело в том, что если мы попадём на запад, в эти структуры Европейского Союза и НАТО, ведь там судят не только за то, что ты воруюшь и убиваешь, но и за то, что ты врешь. И, я думаю, поэтому они тоже не хотят туда идти. Но, моё мнение как человека который занимается этими вопросами, мне кажется, что Савик Шустер сейчас не работает на Украину. Это плохо, потому, что он к нам пришёл именно для того, чтобы всколыхнуть наше общество, но вместе с тем он должен понимать наши задачи, потому, что он очень часто раздевает власть так как не надо этого делать, потому, что есть всё таки определённые секреты, и позволяет нести всякую гадость и на власть, и в общем на государство.

Константинов Віктор Юрійович (доцент кафедри теорії міжнародних відносин Київського інституту міжнародних відносин):

Перш за все, мені хотілося б сказати, що якраз на тлі цього Бухарестського саміту доволі наочним стає те, наскільки багато емоційності, не стільки у політиків – для них це нормально, мені здається. Коли ми говоримо про Партію регіонів або про Нашу Україну, або про Блок Юлії Тимошенко... А що їм ще робити? Як вони можуть боротися за виборця? Вони будуть розповідати, наприклад, що Росія вводить обмеження на цукерки та шоколад? Або вони будуть говорити про антидемпінгове законодавство щодо дроту? Це не буде зрозуміло 90% виборців. Для того, щоб поділити між собою електорат, потрібна тема, яка буде емоційною і сприйнятною. І ця тема з НАТО – вона одна з найкращих, так само, як тема з мовою.

Чи є вона, ця тема? Немає її. Але використати її можна. І так само, коли ми говоримо про те, що наші політики брешуть. Брешуть, бо вони в нас ще є не дуже професійними, а у нас іще молода демократія. Коли вона стане зрілою, вони почнуть маніпулювати професійно і так, що їх ніхто не зможе спіймати. Так роблять на Заході, де є нормальна демократія, яка теж має спрощувати. У Сполучених Штатах виборцю розповідають про те, що створять мільйон нових робочих місць, або, що зменшать податки середньому бізнесу. У нас немає такого середнього бізнесу, який зможе дати 50% виборців, щоб перемогти на виборах. Тому про податки ніхто й не говорить. Але, якраз коли мова заходить про політиків, це нормально. Коли мова заходить про експертне середовище, мені здається, що ми знову починаємо говорити так само емоційно, а це не дуже вірно, оскільки закриває нам очі на реальну ситуацію з тим самим НАТО.

Немає там перемоги і немає там поразки, і не могло бути. Ніхто категорично не виступає проти вступу України в НАТО у Північноатлантичному Альянсі. Ця ситуація дуже подібна до Македонії. Проти Македонії Греція нічого не має. Вона має конкретні заперечення щодо назви цієї держави. Ситуація, з якою ми зіткнулися зараз за рішеннями Бухарестського саміту – це, мабуть, один з найкращих дипломатичних ходів, які НАТО продемонстрував за останні роки. Вони прийняли рішення, яке задовольняє абсолютно всіх: Грузію, Україну, Францію, Сполучені Штати, навіть Росію, бо там написано, що приймуть і не написано коли. І можна це трактувати так, що приймуть у грудні, або, що не приймуть ніколи.

Проблема України в іншому, мені здається. Ми зіткнулися не з Росією, як причиною, але продовжуємо думати, що це так. Не через Росію прийняли таку синтетичну й незрозумілу формулу, яка була ухвалена в Бухаресті. Це є боротьба за стратегічну концепцію. Не знаю наскільки це є боротьба за НАТО сьогодні, а ось за стратегічну концепцію – безумовно. НАТО давно перетворився за своєю суттю із згуртованої організації на дуже складний форум, у центрі котрого є жорстке ядро – колективна оборона. І заради цього там будуть зберігати своє членство і Франція, і Німеччина, за будь-яких обставин. Вони не готові сьогодні витратити стільки грошей на оборону, скільки вони змушені будуть витратити, якщо вийдуть з Північноатлантичного Альянсу. І тому вони слабші по відношенню до Сполучених Штатів. Але вони сильніші, тому, що у Сполучених Штатів є ціла купа інтересів і ось, наприклад, просування до Сінцзяну – це не інтерес НАТО. Це – інтерес Сполучених Штатів. І НАТО погодиться надіслати ще півтори тисячі французьких вояків до Афганістану з двох причин. Тому, що там гинуть французькі вояки, бо вони не отримують своєчасно допомоги (немає резервів які їм можна надати) і Саркозі погоджується їх туди надіслати, щоб захищати своїх власних французьких вояків від афганських борців невідомо за що. А з іншого боку, Франція погодиться на це для того, щоб отримати натомість від Сполучених Штатів певні поступки.

І в цьому контексті Україна сьогодні й опинилася. Вони сьогодні не знають куди піде Альянс? Де він зупиниться? Західну Європу не задовольняє одне – їх не задовольняє те, що Сполучені Штати не готові сьогодні сказати, що НАТО закінчить розширюватися, наприклад, на східному кордоні України. Якби така формула була прийнята зараз Сполученими Штатами, скоріш за все, нам стовідсотково дали б у Бухаресті ПДЧ. Але сполучені Штати не готові навіть сказати, що Азербайджан буде останньою лінією, або Казахстан, або, наприклад, Південну Корею приймуть у Північно-Атлантичний Альянс. І поки вони не затвердять нову стратегію в якій буде узгоджено формулу, за якою Північноатлантичний Альянс буде діяти як глобальна сила, а вони сьогодні надзвичайно полюбляють формулу... Якщо перекладати її майже дослівно, – «експедиційний союз». Замість стійкого стабільного союзу в Європі є такий «експедиційний союз», котрий втручається куди тільки захоче.

Формула, яка в всіх документах навіть Бухарестського саміту повторена, говорить про схему задіяння НАТО в операціях. Там сказано, що НАТО приймає участь в операції в Іраку, тому, що там приймають участь країни-члени НАТО. Хоча НАТО сам не функціонує як окрема сторона в афганській операції. Це означає, що Україна сьогодні просто змушена буде чекати рішення, на яке вона вплинути, на відміну, скажімо, від російської позиції, не може. Росія – це константа. Вона може вже погодилася, що Україна буде в НАТО, але вона ніколи про це не скаже. Це питання позиції. Вона ніколи не погодиться офіційно з тим, що вона змирилася. Сполучені Штати – також константа. Вони може і не захочуть завтра, щоб Україна була в НАТО, але ніколи вже не відступляться, бо це послабить їх позиції у Східній Європі. А от єдина перемінна – це Західна Європа. Як тільки Західна Європа отримає від Сполучених Штатів, по-перше, пояснення, що таке НАТО завтра, а по-друге, гарантії щодо того, що вони зможуть мати оборону, але при цьому не витратити занадто багато на незрозумілі їм операції (це будуть робити Сполучені Штати самі), Україна отримає своє членство. І це питання насправді часу, але часу на який Україна може вплинути ну хіба що, якщо вона знизить свої демократичні стандарти нижче тих, які є сьогодні. В іншому випадку Україна ані краще, ані гірше ні в грудні, ні в березні наступного року, на жаль, чи на щастя, зробити не зможе.

Зуєв Олег Григорович (начальник Управління аналізу процесів євроатлантичної інтеграції України апарату Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України):

Як тут говорив Представник центру Разумкова стосовно 8% обізнаності нашого населення відносно НАТО. І друга цифра – це майже така цифра – 92% експертів, між якими проводив опитування Фонд «Демократичні ініціативи» (чи ви підтримуєте вступ України до НАТО, чи ні?). Абсолютно така сама цифра – тільки 92% чи 95% експертів висловилися за. Тобто, ті, хто має інформацію, ті висловлюють свою думку позитивно, ті, хто не має інформацію, ті, може, 50-60% висловлюються проти. Я до чого веду? До того, що опитування чи референдум – це дуже складний важливий інструмент, який має використовуватися дуже виважено й тонко. Зараз іде робота над відпрацюванням нової редакції чи змін до Конституції. Я хотів

би звернути увагу, що в Конституції є положення про референдум, про те, що не може бути референдумів по трьох питаннях. Але не має положення, що питання, які виносяться мають пройти якусь інформаційну кампанію. Я до чого кажу, що питання безпеки, про які ми зараз розмовляємо й у тому числі питання системи колективної безпеки, – це дуже чутливі питання і не може все населення знати всі наші військові ресурси, питання з грифами «таємно» чи «цілком таємно» чи інше. І ці питання можуть бути компетентно чи експертно вирішені тільки обмеженим колом посадових осіб. І питання вступати чи не вступати до колективної безпеки і що нам робити із своєю безпекою. Це може бути питання для обмеженого кола осіб. І просто користуючись нагодою, я хочу звернути увагу національного Інституту стратегічних досліджень – там у вас центр нормо забезпечення. От саме звернути на це увагу.

Рубан Ю. Г.:

Шановні колеги, ми вже закінчуємо, але я попрошу ще хвилиночку вашої уваги. Мені залишив записку Михайло Борисович Погребинський. Він написав так: «Серьезная, на мой взгляд, проблема и опасность в связи с ПДЧ НАТО состоит в глубоком отчуждении значительной части граждан Украины от своего государства, что может, в конечном счёте, поставить на повестку дня вопрос о состоятельности украинской государственности вообще. С этим нужно что-то делать. Не может быть успешным государство, половина граждан которого не считает это государство своим. С уважением, Михаил Погребинский».

Не вступаючи в цю полеміку, я хочу сказати, – це перегукується з тим, що багато хто говорив. Можна по-різному тлумачити результати опитувань, але я думаю, що найкращий результат опитувань – це вибори. От я дивися на мітинг, який скликала Партія регіонів, коли Президент Буш приїжджав. Стояв Віктор Янукович, з-за його плечей визирали лідери СДПУ(о) – це партія, яка послідовно виступала проти НАТО. Ми кажемо, що маса виборців виступає проти НАТО. Тільки скажіть мені де ця партія зараз?

А ще за його плечима стояв лідер Соціалістичної партії, яка завжди твердо виступала проти НАТО. У нас багато громадян по опитуваннях виступають проти НАТО. Де зараз Соціалістична партія?

За ним стояла ще одна така прогресивна пані – так само: де вона зараз і скільки голосів виборців вона збирає?

Тобто я хочу сказати, що ці результати громадської думки, опитувань можна по-різному читати. І коли пан Шуфрич дорікає Президенту, то мені чомусь здалося, що саме там, на мітингу, я бачив компанію тих, хто програв. Це ті, які дійсно твердо і послідовно відстоювали антинатівську позицію. І ними рухали не інтереси України, давайте чесно казати.

Тому, панове, результати соціологічних опитувань – це складне питання. Це питання того, наскільки вирішальним є ставлення до НАТО взагалі, наскільки люди відчують гостроту цього питання, наскільки воно включається в момент виборчих компаній. І наскільки виборці доручають, щоб це питання вирішували їхні представники.

Позиція Президента відносно референдуму теж відома – можна, напевне, провести референдум, бо це важливе питання, яке стосується життя всієї країни. Тільки єдине, чого б мені дуже хотілося – щоб всі представники політичних сил, які говорять, що дуже важливо, щоб громадяни України вирішували принципові питання для майбутнього своєї країни, не забули про цю тезу, коли, наприклад, на референдум виносяться питання конституції.

У зв'язку з цим, шановні колеги, я виконав свій громадський обов'язок – я повідомив пропозицію Михайла Борисовича. Хочу ще раз подякувати всім за надзвичайно інтенсивну, емоційну, і я б сказав, надзвичайно плідну роботу.

І якщо Ви мені дозволите, тут пан генерал висловився на тему того, що Савік Шустер працює проти України, от якраз зараз мені зателефонували й запросили на цю передачу. Я, з Вашого дозволу, спробую, за Вашим наказом, пане генерале, навести там лад. Я скажу, що Ви мене уповноважили.

Дякую всім учасникам нашого засідання. До нових зустрічей.

МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ I КВАРТАЛ 2008 РОКУ

*(підготовлено відділом інтеграції та стратегічного партнерства
Національного інституту стратегічних досліджень)*

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ

Візити вищих посадових осіб України

Візити Президента України:

23-25.01.2008 – робочий візит до Давосу (Швейцарська Конфедерація) для участі у щорічному засіданні Світового економічного форуму.

5.02.2008 – робоча поїздка до Швейцарської Конфедерації з метою участі в засіданні Генеральної ради СОТ і церемонії підписання Протоколу про вступ України до СОТ.

12-13.02.2008 – робочий візит до Російської Федерації. Головна мета візиту – участь у засіданні Українсько-Російської міждержавної комісії. У рамках візиту, **12.02.2008** Президент України Віктор Ющенко провів зустріч з Президентом РФ Володимиром Путіним у форматі віч-на-віч.

20.02.2008 – одноденний робочий візит до Французької Республіки. Головна мета візиту – обговорення нагальних питань порядку денного українсько-французьких відносин. Головним пунктом програми стала зустріч Президента України з Президентом Франції Ніколя Саркозі. Обговорювалися конкретні напрями співпраці двох країн у рамках майбутнього французького головування в ЄС у II півріччі 2008 року. У цьому контексті увагу було приділено ходу переговорного процесу щодо укладання нової посиленої Угоди «Україна – ЄС», можливості використання ініціатив, закладених у концепції «асоційованого партнерства», запропонованої французьким Президентом.

21-22.02.2008 – робочий візит до Російської Федерації з метою участі у неформальній зустрічі Глав держав-учасників СНД.

5-6.03.2008 – офіційний візит до Республіки Казахстан.

6-7.03.2008 – офіційний візит до Республіки Таджикистан.

13.03.2008 – робочий візит до Королівства Бельгія з метою участі у Саміті Європейської Народної Партії. У рамках візиту відбулась зустріч Глави української держави з Генеральним секретарем Ради ЄС, Верховним представником ЄС з питань Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС Хав'єром Соланою.

13-14.03.2008 – робочий візит до Республіки Польща. Під час зустрічей обговорювались двосторонній політичний діалог, питання енергетичної безпеки, зокрема підготовка чергового Енергетичного саміту в Києві 22-23 травня 2008 р.

3-4.04.2008 – робочий візит до Румунії з метою участі у Саміті НАТО в Бухаресті. 4 квітня на Саміті НАТО Глава держави взяв участь у засіданні Комісії Україна-НАТО на рівні глав держав і урядів. Окрім того, у рамках візиту відбулась низка зустрічей Президента України з лідерами європейських держав: Прем'єр-міністром Королівства Нідерланди Я. Балкененде та Прем'єр-міністром Норвегії Й. Столтенбергом.

Візити Прем'єр-міністра України:

28-29.01.2008 – перший закордонний візит Прем'єр-міністра до Брюсселя. Відповідно до програми візиту, Глава українського Уряду провела зустрічі з Президентом Європейської Комісії Жозе Мануелем Баррозу та Головою Європейського Парламенту Гансом-Гертом Пьоттерінгом. Цього ж дня Юлія Тимошенко виступила перед Комітетом Європейського Парламенту у закордонних справах та провела зустріч з Генеральним секретарем Європейської Народної Партії Антоніо Лопезом Істурізом. Прем'єр-міністр України провела робочу вечерю з Комісаром з питань енергетики Андрісом Пієбалгсом та координатором ЄС з питань розбудови південних проєктів газопроводів

Йозісом Йоганесом ван Аартсеном. 29 січня Ю. Тимошенко провела низку зустрічей, зокрема: з Комісаром з питань зовнішніх зносин та європейської політики сусідства Бенітою Ферреро-Вальднер, з Комісаром з питань зовнішньої торгівлі Пітером Мендельсоном та Віце-президентом Європейської Комісії, Комісаром ЄС з питань юстиції, свободи та безпеки Франко Фраттіні.

5-6.03.2008 – робоча поїздка до Королівства Бельгія. 6 березня Ю. Тимошенко взяла участь у міжнародній конференції «Жінки: стабілізуючи небезпечний світ». У конференції взяли участь провідні світові жінки-політики та громадські діячі. У рамках робочого візиту Прем'єр-міністр провела низку двосторонніх зустрічей: з Державним секретарем США К.Райс, Міністром закордонних справ Німеччини Ф.-В.Штайнмайером, Президентом Республіки Фінляндія Т.Галонен та Спікером парламенту Грузії Н.Бурджанадзе.

10-11.03.2008 – Глава Уряду України очолила офіційну делегацію України на спільному засіданні Ради з питань співробітництва Україна - ЄС. Ю. Тимошенко провела зустріч з «Європейським круглим столом промисловців» та взяла участь у конференції «Україна – ЄС». Також відбулась робоча вечеря Юлії Тимошенко з представниками ділових кіл Європейського Союзу – інвесторів в Україну. 11 березня Прем'єр-міністр України взяла участь у 12 засіданні Ради з питань співробітництва між Україною і ЄС, у рамках якого вона зустрілась з Генеральним секретарем Ради ЄС, Високим Представником з питань Спільної зовнішньої та безпекової політики Хав'єром Соланою.

Візити інших високопосадовців:

17-18.02.2008 – Міністр закордонних справ України Володимир Огризко відвідав з робочим візитом Брюссель. Під час перебування в Брюсселі В. Огризко взяв участь у зустрічі міністрів закордонних справ України та країн Північної Європи та Балтії – членів ЄС (NB6) і Польщі. У ході зустрічі обговорювалися питання щодо відносин між Україною та ЄС, виконання Плану дій «Україна - ЄС», переговорного процесу щодо нової посиленої угоди «Україна – ЄС», майбутньої угоди зі створення зони вільної торгівлі «Україна – ЄС», подальші кроки України після вступу до СОТ.

21-25.02.2008 – візит віце-прем'єр-міністра України Григорія Немирі до Великобританії, у рамках якого він провів зустріч з Державним міністром у справах Європи МЗС Великобританії Джимом Мерфі. Д. Мерфі, зокрема, зазначив: «Я глибоко переконаний, що доля України знаходиться в Європейському Союзі. Я вражений тим обсягом внутрішніх зусиль, які зроблені новим Урядом України за останні два місяці». Було обговорено питання євроатлантичної інтеграції України та українсько-британські двосторонні відносини. Віце-прем'єр-міністр запросив Д. Мерфі відвідати Україну найближчим часом. 25 лютого Г. Немиря взяв участь у круглому столі Королівського інституту міжнародних відносин (Четем Хаус) на тему «Політичні виклики для нової України». Окремо під час круглого столу було обговорено питання координації політики держави у сфері європейської інтеграції. Учасники круглого столу також обговорили питання розвитку відносин України з ЄС і НАТО та перспективи українсько-російських стосунків. 25.02.2008 за ініціативи Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) та за підтримки Європейського Банку Реконструкції та Розвитку (ЄБРР) й британської Всепартиїної парламентської групи дружби з Україною у лондонському офісі ЄБРР відбувся Інвестиційний Форум «Україна-2012».

Двосторонні відносини з окремими країнами

Швеція

Помітно активізовано українсько-шведський діалог у контексті спільного святкування 300-річчя військового союзу між Україною та Королівством Швеція, що заплановане влітку 2008 р.

30.01.2008 – Міністр економіки України Богдан Данилишин та Міністр зовнішньої торгівлі Швеції Єва Бйорлінг відкрили українсько-шведський бізнес-форум «Швеція – Україна: партнери в бізнесі». Під час форуму було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Торгово-промисловою палатою України та Асоціацією торгово-промислових палат Швеції. У рамках бізнес-форуму відбулися також двосторонні переговори Міністра економіки України з Міністром зовнішньої торгівлі Швеції. Крім того, керівник економічного відомства поінформував Міністра зовнішньої торгівлі

Швеції про те, що незабаром у складі Посольства України у Швеції відкриється Торговельно-економічна місія, основним завданням якої буде подальша активізація торговельно-економічних відносин між нашими країнами, допомога суб'єктам підприємницької діяльності України та Швеції в налагодженні взаємовигідних зв'язків. Швеція є найбільшим торговельним партнером України в Північній Європі.

17.02.2008 – Міністр закордонних справ України В. Огризко під час робочого візиту до Брюсселю зустрівся з Міністром закордонних справ Королівства Швеція Карлом Більдтом. Міністр закордонних справ України подякував шведському колезі за його ініціативу організувати Зустріч міністрів закордонних справ країн Північної Європи та Балтії – членів ЄС (NB6) та України. В. Огризко відзначив активну підтримку Швецією євроатлантичних прагнень України та наголосив, що Україна зацікавлена у підтримці високого рівня політичного діалогу між двома країнами, зокрема у контексті підготовки візиту в Україну Короля Швеції Карла XVI Густава та Королеви Сільвії. У ході розмови сторони обговорили питання політичного, економічного, торговельного, а також культурного співробітництва між двома країнами, зокрема у контексті відзначення 300-річчя військового союзу між Україною та Королівством Швеція.

13.03.2008 – Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря в рамках поїздки до Брюсселю провів робочу зустріч з Прем'єр-міністром Швеції Фредріком Рейнфельдтом, на якій сторони обговорили питання майбутнього візиту Прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко до Швеції.

07.04.2008 – Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря провів зустріч з Генеральним директором Шведського агентства міжнародного розвитку (SIDA) Андерсом Нордстремом. Основною темою зустрічі стали питання співпраці між Україною та Швецією та підтримка Швецією процесу європейської інтеграції України. Віце-прем'єр-міністр привітав ініціативу Міністра закордонних справ Швеції Карла Більдта щодо зустрічі міністрів закордонних справ Скандинавії, Балтії, України та Польщі, що відбулася 17 лютого 2008 р. в Брюсселі. За словами

Григорія Немирі, ця зустріч є свідченням підтримки України з боку Швеції на політичному рівні.

Головні події

Переговорний процес між Україною та ЄС щодо нової посиленої Угоди.

25-31.01.2008 – відбувся шостий раунд переговорів щодо Нової посиленої угоди (НПУ). Основним предметом обговорення виступили статті проекту розділу угоди «Юстиція, свобода та безпека». На засіданні також розглядалися такі питання, як «Міграція, притулок та управління кордонами», «Переміщення осіб, зокрема візові питання», «Організована злочинність, включаючи питання боротьби з тероризмом», «Співробітництво у правоохоронній сфері та співробітництво у сфері судочинства». Під час засідання обговорювалися положення нової угоди за такими напрямками, як політика у сфері промисловості та підприємництва, транскордонне та регіональне співробітництво, охорона навколишнього середовища, освіта та навчання, молодіжна політика, культура.

11.03.2008 – у Брюсселі відбулось Дванадцятье засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС. Україну представляли Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко, Віце-прем'єр-міністр Г. Немиря, Міністр економіки Б. Данилишин, Міністр палива та енергетики Ю. Продан та інші. З боку ЄС взяли участь Президент Ради ЄС, Міністр закордонних справ Словенії Д. Рупель, Генеральний секретар Ради ЄС – Верховний представник ЄС з питань Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС Х. Солана, заступник директора Генерального Директорату ЄК «Зовнішні зносини» Х. Мінгареллі та інші високі представники інституцій ЄС.

Основним предметом засідання стало обговорення стану виконання Плану дій Україна – ЄС за три роки. Було відзначено успішне досягнення переважної більшості закріплених у ньому завдань, передусім, прогрес у зміцненні інститутів демократичного правління, свободи слова, поваги до основоположних прав людини. Сторони відмітили динамізм політичного діалогу між Україною та

ЄС, рівень співпраці у сфері зовнішньої політики та безпеки, енергетики, транспорту та низки інших пріоритетних сфер.

За результатами засідання було ухвалено попередньо погоджений звіт про оцінку виконання Плану дій Україна – ЄС. Звітом були також закріплені попередні домовленості між Україною та ЄС щодо продовження терміну реалізації Плану дій на один рік.

Важливим елементом пролонгації Плану дій стала низка додаткових пріоритетних завдань (23 додаткових пункти) у 2008 році, серед яких, зокрема:

- продовження переговорів щодо укладення НПУ, включаючи поглиблену зону вільної торгівлі;
- тісне співробітництво у виконанні угод про спрощення візового режиму та реадмісію;
- сприяння Україні в укладанні двосторонніх угод про малий прикордонний рух з сусідніми державами-членами ЄС;
- продовження консультацій щодо угоди з питань спільного авіаційного простору;
- інтенсифікація співробітництва з метою приєднання України до Угоди про Енергетичне співробітництво.

Важливим моментом засідання Ради стало рішення щодо опрацювання наприкінці 2008 – початку 2009 рр. нового політичного інструменту, який має замінити План дій Україна - ЄС, що базуватиметься на погоджених на той момент положеннях нової угоди.

12-14.03.2008 р. у Брюсселі відбувся сьомий раунд переговорів щодо НПУ, який відбувся у звичайному форматі пленарного засідання та сесій трьох робочих груп (з чотирьох): у сфері зовнішньої та безпекової політики, юстиції та внутрішніх справ, економічної та секторальної співпраці. Було досягнуто подальшого прогресу в погодженні тексту угоди у розділах, що стосуються юстиції, свободи та безпеки.

Наступний, восьмий раунд переговорів заплановано на початок червня у Києві.

Висновки:

У рамках розвитку відносин Україна - ЄС укладання нової Посиленої угоди є на сьогодні визначальним чинником. Нова угода має замінити Угоду про партнерство та співробітництво (УПС), строк дії якої офіційно завершився в березні 2008 р. Проте термін дії УПС автоматично підлягає пролонгації до моменту набуття чинності нової посиленої угоди.

Основною проблемною позицією в переговорах на сьогодні виступає небажання ЄС надати нам чітку перспективу членства. З боку ЄС Україні пропонується лише така форма відносин, як «тісна співпраця» в рамках нині діючої Європейської політики сусідства. Необхідність підведення підсумків двох останніх розширень та пристосування до нових умов зумовили зростання в ЄС скептичних настроїв та активізації дискусії щодо «поглинальної спроможності» ЄС. В якості одного з результатів даної дискусії можна назвати скликання на вимогу Франції «Ради Старійшин», рішення про створення якої було оголошено на засіданні Європейської Ради 14.12.2007 р. Дана група має зайнятися моделюванням перспектив розвитку об'єднаної Європи в період між 2020 та 2030 рр., включаючи питання прийому в ЄС нових країн-членів, що дає змогу говорити про значний зсув часових рамок можливою початку процесу переговорів щодо членства між Україною та ЄС.

Позиція ж України залишається непохитною: європейська інтеграція є незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України.

Однак існують певні проблеми і в самій Україні, які справляють негативний вплив на хід переговорного процесу. Фахівці в галузі європейської інтеграції відзначають, у першу чергу, непрозорість самого процесу. Немає навіть найзагальнішої інформації про переговорні позиції, дискусійні питання, проблеми чи альтернативи, з якими стикається українська сторона під час переговорного процесу. Відсутнє також запрошення до відкритого діалогу з цих питань з боку органів державної влади.

Іншою проблемою виступає відсутність в Україні єдиного центру координування європейської інтеграційної політики України. Це ставить під загрозу можливість адекватно, узгоджено та швидко реагувати на поставлені перед державою завдання у виконанні стратегічного курсу на європейську інтеграцію.

Боротьба з корупцією, юстиція та прикордонний режим

15.01.2008 Міністр юстиції Микола Онішук у ході зустрічі зі співдоповідачами Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи Ренатою Вольвенд та Ханною Северінсен, які перебували в Україні у рамках підготовки доповіді з виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань перед Радою Європи, заявив, що європейські стандарти правосуддя можуть бути запроваджені в Україні вже найближчим часом. Очікується ухвалення Верховною Радою низки антикорупційних законів, необхідних для набуття чинності для нашої держави Конвенції Організації Об'єднаних націй проти корупції – однієї з основних міжнародних угод, що регулює питання боротьби з корупцією. Крім того, повідомив Міністр, після ухвалення згаданих законів для нашої держави також набудуть чинності Кримінальна Конвенція Ради Європи проти корупції та Додатковий протокол до неї.

Під час візиту до Брюсселю **28-29.01.2008** Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко звернулася до Президента Європейської Комісії Ж. М. Баррозу з пропозицією невідкладно розпочати офіційний діалог щодо подальшої лібералізації режиму поїздок громадян України до ЄС. За словами Глави Уряду, в Україні існують умови виконання передумов, необхідних для приєднання до Шенгенського простору, проте «важливо, щоб почалися офіційні консультації щодо виконання цих умов». На думку Прем'єр-міністра, це дасть додатковий поштовх розвитку відносин між Україною й Європейським Союзом. Водночас, Ю. Тимошенко висловила розуміння, що виконання цього завдання залежить від стану облаштування державного кордону України та адаптації українського законодавства до законодавства ЄС.

29.01.2008 під час свого візиту до Брюсселю, Прем'єр-міністр України провела зустріч з Віце-президентом Європейської Комісії Франко Фраттіні. На зустрічі сторони обговорили співпрацю

у сфері юстиції, свободи та безпеки. Зокрема, йшлося про започаткування Діалогу з питань лібералізації візового режиму, прийняття ЄС нового візового кодексу, належне виконання угод про спрощення оформлення віз та реадмісії, боротьбу з корупцією та проведення судової реформи в Україні.

28.01.2008 в Києві, у рамках шостого раунду переговорів між Україною та Європейським Союзом стосовно укладення нового базового договору Україна-ЄС, відбулося засідання робочої групи «Юстиція, свобода та безпека». У ході засідання обговорено статті проекту розділу «Юстиція, свобода та безпека» нового базового договору між Україною та ЄС.

У ході зустрічі Міністра юстиції України Миколи Оніщука з Послом США в Україні Вільямом Тейлором, що відбулася 1 лютого, було заявлено, що уряд США готовий розширити співпрацю з українським урядом, зокрема з Міністерством юстиції України, у рамках раніше започаткованих проектів правової допомоги щодо реформи кримінальної юстиції та боротьби з корупцією, зокрема, у рамках діяльності Ради з питань реалізації порогової програми «Виклики тисячоліття» щодо зниження рівня корупції.

5.03.2008 у ході засідання Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією Верховної Ради України розглядався стан виконання органами виконавчої влади антикорупційних рекомендацій Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO), наданих нашій державі у 2007 році. Зокрема, до вересня 2008 року в Україні мають бути вжиті заходи щодо створення національного антикорупційного органу. Глава делегації України в GRECO наголосив, що строки виконання заходів, передбачені Планом заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні, потребують суттєвого скорочення, оскільки вони повинні бути виконані до 30 вересня 2008 року – часу, коли Україна має звітувати перед GRECO. Крім того, План не охоплює усіх рекомендацій GRECO, а деякі заходи передбачені Планом потребують уточнення.

12.03.2008 в Брюсселі, у рамках сьомого раунду переговорів між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нового ба-

зового договору між Україною та ЄС, відбулось засідання робочої групи «Юстиція, свобода та безпека».

Розширення Шенгенської зони та питання малого прикордонного руху з Україною.

1.01.2008 набрала чинності Угода про спрощення візового режиму між Україною і Європейським Союзом. Це стало важливим позитивним кроком після розширення Шенгенської зони за рахунок приєднання до неї дев'яти нових держав-членів ЄС – Латвії, Литви, Естонії, Мальти, Польщі, Словаччини, Словенії, Чехії та Угорщини. Серед цих країн є безпосередні сусіди України – Угорщина, Словаччина, Польща, Румунія. З метою мінімізації негативних наслідків від укріплення кордонів Шенгенської зони, триває процес погодження між Україною та вищезазначеними державами правил малого прикордонного руху, який покликаний сприяти тому, щоб нові кордони ЄС не стали перешкодою для легальної торгівлі, а також регіональної співпраці між сусідами.

11.01.2008 набрала чинності Угода між Урядом Угорської Республіки і Кабінетом Міністрів України про правила малого прикордонного руху (підписана 18.09.2007).

28.03.2008 підписана Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху. Проте через те, що проект українсько-польської угоди Європейська Комісія отримала лише 25 березня, європейські експерти не змогли ознайомитися з нею до підписання. Нині угоду вивчають експерти ЄК і вони вже мають кілька зауважень до польської сторони, зокрема, щодо делімітації прикордонної зони й медичної страховки мешканців, які збираються перетнути кордон.

Підготовка вступу України до СОТ та перспективи створення зони вільної торгівлі

17.01.2008 Україні та ЄС вдалося досягти компромісу стосовно експортних мит, усунувши останню перешкоду на шляху України до Світової організації торгівлі.

5.02.2008 у Швейцарії відбулося засідання Генеральної ради СОТ, у рамках якого відбулося підписання Протоколу про вступ України до СОТ.

8.02.2008 СОТ оприлюднила так званий чорновий варіант документу щодо Доганського раунду переговорів (розпочатого у 2001 році). Основними пунктами переговорів стали: лібералізація торгівлі сільськогосподарською продукцією та доступ на ринки іншої продукції, окрім сільськогосподарської (non-agricultural market access (NAMA)). Ці два документи, попередній варіант яких був розроблений у липні 2007 року, базуються на розробці формул щодо урізання тарифів та визначення позицій членів організації щодо сільськогосподарських субсидій. Попередні домовленості планується узгодити протягом декількох місяців. Основним моментом неузгодженості є пропорція між урізанням тарифів з одного боку і субсидіюванням з іншого. Сім років переговорів привели до певних зрушень і результатів, але на даному етапі немає офіційної позиції Нової Зеландії та Канади.

Окремим залишається питання трикутника Україна-СОТ-Росія, але надбудова у вигляді міжнародної організації дисциплінує й введе українсько-російські економічні відносини на більш цивілізований, правовий рівень, враховуючи перспективи розв'язання торговельних суперечок.

Загалом, важливою перевагою членства в СОТ (окрім, звичайно, відкриття ринків, підвищення прозорості як внутрішнього так і зовнішнього ринків) є можливість розв'язання торговельних суперечок у правовій площині на міжнародному рівні (особливо, коли основними торговельними партнерами України є такі різнополярні гравці світового ринку, як Європа загалом, включаючи ЄС-27, Туреччина, Росія, країни СНД, США).

Окрім зовнішніх, існують і внутрішні позитивні моменти вступу України до СОТ, а саме: взяті Україною на себе зобов'язання, що призводить до поступового упорядкування внутрішнього ринку України. Йдеться про прийняття парламентом низки законів, які стимулюють адаптацію українського законодавства до вимог СОТ: Закон «Про розробку і використання стандартів, технічних регламентів

і процедур оцінки відповідності»; Закон «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини»; внесення змін до законодавчих документів, що узгоджують законодавчу базу у сфері карантину рослин, ветеринарної медицини та безпеки продуктів харчування.

Світова економіка вимагає зняття не тільки бар'єрів, що створюються встановленням тарифів і квот, а й технічних бар'єрів, якими є стандарти і процедури оцінки відповідності. Приєднуючись до СОТ, Україна має захистити себе якнайшвидшою адаптацією національної системи стандартизації до вимог СОТ. Членство в СОТ сприятиме зменшенню нетарифних бар'єрів та надасть доступ українським товарам до міжнародного ринку, адже частка країн-членів СОТ у світовій торгівлі становить 92%. Зменшаться витрати на використання подвійних стандартів для внутрішнього ринку та експорту в середньому на 3-5% залежно від виду продукції.

Звичайно, впровадження національних стандартів, гармонізованих з міжнародними, потребує інвестицій у модернізацію виробничих процесів на вітчизняних підприємствах, але швидкість цієї розбудови впливатиме на адаптацію українського виробництва до ринкових умов та підвищення конкурентоспроможності національних виробників.

Досягнення необхідного рівня прозорості процедур розробки та прийняття технічних регламентів і стандартів, обміну інформацією можливе за умови створення потужної інформаційно-аналітичної системи. Наявність такої системи передбачена європейськими директивами та вимогами СОТ.

Членство в СОТ є першим етапом на шляху створення поглибленої зони вільної торгівлі Україна - ЄС. Закінчення всіх процедур вступу до СОТ до 4 липня 2008 року та заміна застарілої системи класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) (протягом першої половини 2008 р.) надасть Україні перейти до наступних етапів економічної інтеграції.

18.02.2008 у Києві під головуванням Президента України В. Ющенко та Комісара ЄК з питань торгівлі П. Мендельсона відбулось

офіційне відкриття переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Сторони зазначили, що наповнення майбутньої ЗВТ буде спрямовуватися на досягнення максимально глибокої економічної інтеграції, до якої будуть готові сторони, та не матиме аналогів з попередньої практики Євросоюзу.

Запровадження режиму вільної торгівлі відбуватиметься в рамках всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі у форматі «ЗВТ+» з акцентом на регуляторному співробітництві.

Зважаючи на те, що невід'ємною частиною поглибленої ЗВТ буде приведення українського законодавства та практики у відповідність до норм та положень ЄС, особливого значення набуває положення щодо застосування міжнародних та європейських стандартів та інструментів у відповідних сферах співпраці.

Водночас майбутня ЗВТ буде базуватись на домовленостях, досягнутих у рамках багатостороннього переговорного процесу, а також результатів двосторонніх переговорів з ЄС щодо вступу України до СОТ.

Як раніше проаналізували фахівці НІСД, реалізація режиму вільної торгівлі між Україною та ЄС може розглядатися як стратегічний напрям зміцнення конкурентоспроможності національної економіки, зважаючи на ряд наступних чинників:

- 1. розширення обсягів зовнішньоторговельного обороту;*
- 2. зміна структурних пропорцій зовнішнього товарообороту;*
- 3. збільшення поставок продукції машинобудування на ринок ЄС;*
- 4. прискорення внутрішніх перетворень, орієнтованих на підвищення конкурентоспроможності національної економіки.*

Водночас існує ряд вагомих системних перешкод, які в умовах ЗВТ стримуватимуть соціально-економічну динаміку співробітництва ЄС та України, а саме:

- збереження високих темпів нарощення високотехнологічного імпорту із країн ЄС;
- посилення залежності окремих видів промисловості України від ринків ЄС;
- низький рівень науково-технічної кооперації та співробітництва в науковій сфері з ЄС;
- негативний вплив на розвиток економіки України внаслідок надто різкого зняття низки тарифних і нетарифних обмежень;
- використання іноземними інвесторами вже існуючих виробничих потужностей з метою започаткування діяльності на території України.

Зважаючи на такі обставини, Україна, на шляху створення ЗВТ з ЄС, повинна інтенсифікувати економічні реформи в напрямку зміцнення ринкових механізмів і утвердження конкурентоспроможної економіки. Реалізація переваг від створення ЗВТ має базуватися на довгостроковій стабілізації торговельних стосунків України з ЄС на паритетних засадах. Тому її формування має виходити із необхідності поетапної лібералізації доступу на вітчизняний ринок із чітко визначеними часовими межами. Слід наполягати на згоді ЄС щодо застосування по відношенню до України асиметричної торговельної політики, за якої Україна матиме перехідний період для закріплення власних позицій на ринках ЄС.

18.02.2008 Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря провів зустріч з Комісаром ЄК з питань зовнішньої торгівлі Пітером Мендельсоном. Обговорено початок офіційних переговорів з ЄС про створення поглибленої всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) як частини Нової Посиленої Угоди між Україною та ЄС. Г. Немиря та П. Мендельсон погодились, що спільною метою є створення амбіційної, всеохоплюючої ЗВТ, яка включатиме норми, що виходять далеко за межі класичних положень щодо доступу до ринків товарів та послуг. Обидві сторони наголосили, що всеохоплююча ЗВТ, значним компонентом якої буде регуля-

торне наближення, сприятиме відкриттю нових ринків та розширить можливості ведення бізнесу в Україні та Європейському Союзі. Сторони погодилися з тим, що угода про ЗВТ має готуватися з урахуванням принципу асиметрії.

10.04.2008 Верховна Рада України ухвалила Проект Закону про ратифікацію протоколу про вступ України до СОТ.

16.04.2008 Президент України В. Ющенко підписав Закон «Про ратифікацію протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». Через 30 днів Україна стане повноправним 152-м учасником цієї організації.

Економіка та співпраця з міжнародними фінансовими організаціями

31.01.2008 Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко провела зустріч з Міністром торгівлі та промисловості Кувейту Ф. Аль-Хаджрі, який перебував в Україні з метою участі у спільному засіданні Українсько-Кувейтської Комісії з питань економічного та торговельного співробітництва. Кувейтська сторона наголосила на перспективності для неї інвестиційного клімату в Україні та висловила наміри розглянути можливість участі в реалізації спільних проєктів у сфері приватизації, енергетики, банківських послуг, будівництва інфраструктури, необхідної для успішного проведення в Києві Євро-2012 тощо. За результатами зустрічі сторони домовилися надавати сприяння українським та кувейтським компаніям, які входять на ринки обох країн.

31.01.2008 Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря провів зустріч з американськими інвесторами. На зустрічі, яка була організована Американсько-українською бізнесовою радою, серед інших були присутні представники Американської Торгівельної палати, Microsoft, Baker&McKenzie, Cargill та DHL.

04.02.2008 Міністр економіки України Б. Данилишин разом із Директором Світового банку по регіону України, Білорусі та Мол-

дови Полом Бермінгхемом підписали Угоду про позику між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку. Угода про позику передбачає надання Україні позики МБРР для фінансування державного бюджету в сумі 300 млн дол. США та підтримку стратегічних реформ Уряду України в рамках системного проекту «Позика на політику розвитку». Також сторони висловили підтримку щодо намірів сторін провести Річний Огляд стану проектного портфелю в Україні у квітні 2008 року.

17.03.2008 Перший заступник Міністра економіки України Анатолій Максюта очолив українську делегацію під час щорічної конференції Інституту Адама Сміта «Український інвестиційний саміт», що проходила в Лондоні. Як повідомив перший заступник Міністра економіки, зазначений захід проводився четвертий рік поспіль і з кожним роком набуває все більшої популярності серед ділової громадськості Великобританії, країн континентальної Європи, США та Канади. Цього року в заході взяла участь рекордна кількість учасників – понад 760 делегатів з 27 країн світу, у тому числі офіційні посадові особи, представники міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій, стратегічних інвесторів, що здійснюють свою діяльність в Україні, а також провідних українських компаній. Особливістю цьогорічного саміту стала активна участь представників ЄБРР та Європейського інвестиційного банку та активний інтерес до заходу з боку Всепартиїної парламентської групи Великобританії.

18.03.2008 відбулося перше установче засідання Ради інвесторів при Кабінеті Міністрів України.

28.03.2008 відбулося відкриття Українсько-Польського економічного форуму щодо двостороннього економічного співробітництва України та Польщі, в умовах вступу України до СОТ та в контексті підготовки до Євро-2012.

28.03.2008 Міністр економіки України Б. Данилишин провів зустріч з Головою Правління Німецько-Українського Форуму Дітером Штайнеке. Б. Данилишин зазначив, що можливості для німецького бізнесу взяти участь у конкретних проектах планується обговорити

в ході проведення 23 квітня 2008 р. Дня економіки України під час роботи міжнародної виставки-ярмарку «Ганновер Мессе 2008».

04.04.2008 Віце-прем'єр-міністр України Іван Васюник провів перше засідання Робочої групи за участю представників міжнародних фінансових організацій, інвесторів та будівельних компаній щодо вирішення проблемних питань з підготовки до проведення Євро-2012. Зокрема, учасники розпочали напрацювання пропозицій до ключових законів: «Про концесії», «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг», «Про викуп земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності» та «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні». За підсумками засідання створено п'ять підгруп, кожна з яких працюватиме над окремим законопроектом та пілотним проектом. Друге засідання пройшло 10.04.2008.

09.04.2008 Урядова делегація на чолі з Першим віце-прем'єр-міністром України перебувала з офіційним візитом у столиці Королівства Саудівської Аравії Ер Ріяд. Відбулось підписання Меморандуму про торговельно-економічне та науково-технічне співробітництво між Україною та Королівством Саудівської Аравії. У рамках Комісії було підписано широкомасштабний договір між українською компанією «АвтоКРАЗ» та місцевим промисловим гігантом «Абдулатіф Аль-Іса Аутомотів».

ЄБРР

31.01.2008 Уряд України та Європейський банк реконструкції та розвитку підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо проведення щорічних зборів ЄБРР у Києві (18-20 травня 2008 р.). Щорічні збори в Україні будуть проводитись вдруге. Традиційно такі збори є визначальною подією року та одним із найбільших представницьких форумів найвпливовіших урядових та фінансових кіл Європи та світу. Одночасно із проведенням щорічних зборів у Києві проходить Бізнес-форум, який є важливим майданчиком для поглиблення відносин України з міжнародними фінансовими колами та світовими інститутами. На зборах країна матиме можливість представити свої

інвестиційні проекти – насамперед, ті, що стосуються підготовки до Євро-2012.

08.04.2008 під головуванням Міністра економіки України Б. Данилишина відбувся перегляд проектного портфелю ЄБРР. Су-марний обсяг інвестицій ЄБРР з часу співробітництва на сьогодні складає понад 3,2 млрд євро та включає інвестування в 161 проект у приватному та державному секторах, що становить 28% від загальних обсягів кредитних ресурсів (15,66 млрд дол. США), отриманих від усіх МФО – партнерів України з 1992 року. Так, у 2007 році Україна та ЄБРР ухвалили та розпочали успішно впроваджувати спільну трьохрічну Програму співробітництва в державному секторі, схвалено нову Стратегію ЄБРР в Україні, підписано та найближчим часом буде ратифіковано Договір між Урядом України та ЄБРР про діяльність та статус Постійного представництва ЄБРР в Україні. “Нова Програма співробітництва дає можливість розширити діяльність Банку у східних та південних регіонах України, продовжити та розпочати підготовку 11 нових проектів у державному секторі та збільшити у півтора рази портфель Банку в Україні з 897 млн дол. у 2007 році до 1448 млн дол. до кінця 2008 року”, – вважає Б. Данилишин. За результатами огляду підписано підсумковий документ (Протокол), який дозволить окреслити подальші кроки у вирішенні спільних завдань з реалізації Програми співробітництва.

Безпека й оборона

08.02.2008 для участі в роботі 44-ї Мюнхенської конференції з питань політики безпеки до Німеччини прибула українська військова делегація на чолі з Міністром оборони України Юрієм Єхануровим. Цьогорічна тематика цього представницького форуму: «Світ у стані невизначеності – поява нових гравців, відсутність адекватних стратегій?». У форумі взяли участь керівництво Північноатлантичного альянсу, міністри оборони та закордонних справ країн-членів і партнерів НАТО, видатні політики в галузі безпеки країн Європи, Північної Америки та Азії. Обговорено тему «Атлантичний Альянс: Бухарест та майбутній розвиток». Серед виступаючих були Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер, Федеральний міністр оборони Федеративної Республіки Німеччина Франц Йозеф Юнг, Міністр

оборони Французької Республіки Ерве Морен, Міністр закордонних справ Республіки Польща Радослав Сікорскі та американський сенатор Джон МакКейн. Також учасники форуму розглянули питання «Від співробітництва до конфронтації? Майбутнє контролю над озброєнням» та «Виклик стабільності в Європі: майбутнє Південно-Східної Європи». 10 лютого роботу 44-ї Мюнхенської конференції відкрив Міністр оборони США Роберт Гейтс з виступом на тему «Майбутній розвиток Афганістану». Перебуваючи в Мюнхені глава українського військового відомства провів двосторонні робочі зустрічі з Міністром оборони Французької Республіки Ерве Мореном та Міністром оборони Республіки Сінгапур Тео Чі Хін.

15.02.2008 у Києві відбулася зустріч Міністра оборони України Ю. Єханурова з Надзвичайним і Повноважним Послом Французької Республіки в Україні Жаном-Поєм Везіаном. Глава вітчизняного оборонного відомства висловив готовність розглянути пропозицію французької сторони щодо використання потужностей української військово-транспортної авіації для забезпечення миротворчої місії ЄС у Чаді, де на даний час перебувають французькі миротворці. Обговорюючи питання військово-технічного співробітництва, пан Жан-Поль Везіан також висловив готовність французької сторони активно долучитися до робіт, пов'язаних із розробкою корабля класу «корвет» українського виробництва, а також модернізації гелікоптерів.

09-10.04.2008—відбувся дводенний візит української військової делегації на чолі з Міністром оборони України Ю. Єхануровим до Республіки Польща. Темою переговорів були питання двостороннього військово-технічного співробітництва, зокрема, налагодження тісної співпраці підприємств оборонно-промислового комплексу України та Польщі. За підсумками переговорів Міністр оборони України Ю. Єхануров та Міністр національної оборони Республіки Польща пан Богдан Кліх підписали Програму розвитку співробітництва між військовими відомствами двох країн до 2010 року.

Робочі питання європейської інтеграції

08.02.2008 відбулося перше засідання новоствореного урядового Комітету європейської інтеграції та міжнародного

співробітництва під головуванням Віце-прем'єр-міністра Г. Немирі. Комітет було створено 30 січня. Очолив його Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря. Членами урядового комітету є міністри закордонних справ, економіки, юстиції, праці та соціальної політики, а також перші заступники і заступники міністрів оборони, фінансів, освіти і науки, палива та енергетики. Основною метою роботи комітету є координація державної політики у сфері європейської інтеграції. Комітет також покликаний виконувати функцію арбітражу, врегулювання розбіжностей та пошуку консенсусу в позиціях органів виконавчої влади. Станом на 17.04.2008 відбулось 6 засідань Комітету.

11.04.2008 Віце-прем'єр-міністр Г. Немиря провів засідання Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

*Ефективність процесу європейської інтеграції та, зокрема, адаптації національного законодавства до законодавства ЄС значною мірою залежать від розробки та запровадження системи дієвого інституційного механізму. Так, сьогодні за ініціативою віце-прем'єр міністра України Г. Немирі в Україні створюється **Національне агентство європейської інтеграції**, що буде здійснювати внутрішньодержавну координацію та організацію процесу європейської інтеграції, подібно до Управління Комітету європейської інтеграції Польщі. Отже, інституційний механізм процесу євроінтеграції, у рамках якого здійснюватиметься координація та організація відповідної діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, залучених до процесу інтеграції України до ЄС, буде значно посилений.*

Однак, з метою уникнення дублювання та перетинання повноважень, а також запобігання уникненню відповідальності за невиконання або неякісне виконання відповідних заходів, до функцій такого органу має входити не тільки координація та моніторинг, а й безпосередньо організація науково-експертного, аналітичного, інформаційного та методологічного забезпечення виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства, проведення експертиз щодо відповідності проектів нормативно-правових актів

як центральних органів виконавчої влади, так і тих, що вносяться на розгляд ВРУ народними депутатами, *acquis communautaire*, надання відповідних рекомендацій тощо.

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ

3 січня 2008 р. спостерігалася помітна активізація євроатлантичного напрямку зовнішньої політики України. Це пов'язано з двома чинниками:

- наближенням чергового саміту НАТО – 2-4 квітня 2008 р. у Бухаресті (Румунія);
- успішним проведенням позачергових виборів до парламенту України й формуванням демократичної коаліції, нового складу уряду та керівництва Верховної Ради.

Положення про подальше просування України на шляху євроатлантичної інтеграції зафіксовані в коаліційній угоді. Окрім того, у **Програмі нового уряду** передбачено: «... сприяти поінформованості суспільства з питань європейської та євроатлантичної інтеграції»; активізувати дипломатичні зусилля у сфері співробітництва з країнами Європи та Північної Америки з метою поглиблення євроатлантичної інтеграції України; продовжувати участь у заходах в рамках програми «Партнерство заради миру» та Ради євроатлантичного партнерства».

Підтвердженням політичної готовності України до приєднання до ПДЧ став спільний лист Президента України, Прем'єр-міністра України та Голови Верховної Ради України на ім'я Генерального секретаря НАТО Яапа де Хооп Схеффера, написаний **11.01.2008 р.** і переданий пану Схефферу **18 січня** міністром закордонних справ України В. Огризком під час його візиту до Брюсселю.

Позитивні сигнали від НАТО та його країн-членів надходили у вигляді активізації дипломатичних контактів. Зокрема, підтримка Сполученими Штатами інтеграції України до євроатлантичних структур обговорювалась під час зустрічі Президента

України з представниками зовнішньополітичного комітету Сенату США на чолі з Сенатором Річардом Лугаром (**15.01.2008 р.**). **24 січня** посол США в Україні В.Тейлор заявив, що низка держав-членів НАТО готові підтримати приєднання України до ПДЧ. Підтримку Україні в її прагненні приєднатись до ПДЧ було висловлено з боку США під час візиту Президента України в Давос (Швейцарія) **23-24 січня**, а також під час державного візиту президента США Дж. Буша в Україну **31 травня -1 квітня**.

22.01.2008 відбувся перший у цьому році візит в Україну делегації НАТО на чолі із заступником Генерального секретаря Альянсу І. Шедіві. Під час зустрічей пана Шедіві з Першим віцепрем'єр-міністром України О. Турчиновим і Першим заступником Міністра закордонних справ України В. Хандогієм поважний гість отримав запевнення української сторони у тому, що керівництво держави має єдину точку зору на питання євроатлантичної інтеграції України.

Українських фахівці (В. Чалий, А. Гриценко) зазначали, що важливим був би чіткий сигнал безпосередньо від уряду Ю. Тимошенко до НАТО щодо приєднання до ПДЧ. Це збільшить шанси позитивного рішення для України на саміті в Бухаресті. Візит Ю. Тимошенко до Брюсселю й зустріч українського Прем'єр-міністра з Генеральним секретарем НАТО відбулися **28-29 січня**. *Перебуваючи у Брюсселі Юлія Тимошенко зазначила, що Уряд має провести широку інформаційну кампанію щодо участі України в системах колективної безпеки у світі, у тому числі й НАТО.*

Негативна нервова реакція української опозиції на конкретні кроки української влади по приєднанню до ПДЧ була цілком прогнозованою. 18 січня парламентська опозиція заблокувала трибуну ВРУ, вимагаючи від голови ВРУ А. Яценюка відкликати свій підпис під т. зв. «листом трьох» до Генсека Альянсу. Постанова Верховної Ради від 6.03.2008 р. щодо НАТО дозволила розблокувати роботу парламенту. Постановою передбачено, що «рішення щодо міжнародного договору про вступ України до НАТО приймається лише за наслідками всеукраїнського референдуму, який може проводитися за народною ініціативою відповідно до Закону

України «Про всеукраїнський референдум». Постанова, підтримана парламентомською опозицією, не передбачає референдуму щодо приєднання України до ПДЧ.

Той факт, що опозиція використовує аргументи, які не мають правової основи (йдеться про заяви, що приєднання України до НАТО порушує Конституцію тощо), свідчить про те, що *подібні заяви експлуатують недостатню поінформованість українського суспільства про НАТО. Це засвідчує важливість проведення масштабної національної програми інформування населення про НАТО, здобутки та перспективи відносин України з Альянсом.* У цьому контексті **слід звернути увагу на недостатність бюджетного фінансування інформаційних заходів.** Бюджет України на 2008 р. передбачає фінансування статті «Виконання заходів з питань європейської і євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері» в обсязі 5 млн грн (стільки ж, скільки було передбачено бюджетом 2007 р.). На статтю Бюджету «Виконання загальнодержавних організаційних, інформаційно-аналітичних та науково-методологічних заходів Цільового плану Україна-НАТО» у 2008 р. передбачено виділити 3 млн 459 тис. грн, що лише на 43 тис. грн більше ніж було передбачено минулого року.

Реакція Росії на зусилля України щодо приєднання до ПДЧ була негативною. Це було цілком прогнозовано. Зокрема, **22 січня** Департамент інформації та друку МЗС Росії опублікував Коментар відносно листа українського керівництва про підключення України до Плану дій щодо членства в НАТО. Президент України, зі свого боку, висловив сподівання, що Росія з розумінням буде ставитись до євроатлантичних прагнень України і підкреслив готовність України вести діалог із Росією з цього питання. **23 січня** із негативною оцінкою планів України приєднатися до ПДЧ виступив новопризначений постійний представник Росії при НАТО Д. Рогозін. Під час прес-конференції міністра закордонних справ Росії С. Лаврова **23 січня**, останній заявив, що подальша співпраця України з Росією залежатиме від розвитку ситуації з просуванням України в напрямі членства до НАТО.

Під час робочого візиту Президента України до РФ (**12-13 лютого 2008 р.**) з метою участі в засіданні Українсько-Російської

міждержавної комісії Президент України Віктор Ющенко **12 лютого** провів зустріч із Президентом РФ Володимиром Путіним. Під час зустрічі В. Путін зробив різку резонансну заяву про те, що в разі розміщення на території України нових позиційних районів НАТО Росія може націлити на Україну свої ударні ракетні системи.

В інтерв'ю британській Файненшл Таймс від **24 березня** новообраний Президент Росії Д. Медведєв зазначив, що ситуація навколо прагнення України і Грузії приєднатися до ПДЧ шкодить існуючій структурі європейської безпеки.

У середині березня в пресі з'явилися повідомлення про те, що Президент Росії В. Путін готовий допомогти країнам НАТО в бойових діях в Афганістані в обмін на відмову Альянсу прийняти Україну та Грузію в НАТО. Про це пише польська «Gazeta Wyborcza», посилаючись на джерела в НАТО й у європейських столицях. **20 березня** інформацію про можливий «обмін» України на підтримку РФ сил НАТО в Афганістані спростував Посол США в Україні В. Тейлор. Проте були оприлюднені заяви про можливість російської допомоги в інших сферах врегулювання кризи в Афганістані, у тому числі, у сфері цивільного менеджменту.

*Можна зробити висновок, що Росія штучно іде на загострення ситуації, оскільки всі коментарі й негативні оцінки російських офіційних кіл спрямовані на «вступ» України до НАТО, у той час, як навмисно ігнорується той факт, що приєднання України до ПДЧ не є автоматичним запрошенням до членства України в Альянсі. Окрім того, російська сторона не звернула уваги на зафіксоване в документах, зокрема в зазначеному вище листі до Генсека НАТО, принципове рішення української влади провести в майбутньому консультативний референдум з питання вступу України до Альянсу. На це звертають увагу українські дипломати в Коментарі Прес-служби МЗС України у зв'язку з коментарем Департаменту інформації та преси МЗС РФ від **22 січня 2008 року**.*

Натомість, сама Росія продовжує досить плідно співпрацювати з НАТО. Зокрема, **8.02.2008 р.** Постійний представник Росії при НАТО Дмитро Рогозін повідомив, що Росія і НАТО прийняли програму

співробітництва на 2008 р. Прийняття цієї програми в рамках Ради Росія - НАТО було заблоковане в грудні минулого року делегацією США, яка пов'язувала ухвалення цього документа із поверненням Росії в рамки ДОВСЕ.

Інші події навколо НАТО протягом січня 2008 р:

5.01.2008 – референдум у Грузії, за підсумками якого більшість населення країни висловилися за членство Грузії в НАТО.

15.01.2008 – Президент України призначив Ігоря Сагача, колишнього посла України в Норвегії, головою Місії України при НАТО;

16-25.01.2008 – у Німеччині пройшли спільні військові навчання держав-членів НАТО і Росії.

У **січні** Канада обумовила продовження своєї участі в операції НАТО в Афганістані лише у тому разі, якщо інші країни-члени Альянсу братимуть активнішу участь і направлять війська в небезпечні райони країни. З початку 2008 р. **Операція НАТО в Афганістані перебуває у центрі уваги західної преси і країн-членів альянсу.** Проблема – недостатньо активна участь європейських країн-членів НАТО в операції через небажання ризикувати військами і нести великі фінансові витрати.

Активізація діалогу Україна-НАТО проявила себе у проведенні низки заходів:

31.01.2008 за участю Президента України В. Ющенка в Києві пройшло Шосте засідання Робочої групи Україна – НАТО з питань демократичного цивільного контролю.

12.02.2008 у Києві почався восьмий Міжнародний тиждень НАТО, що проводиться під гаслом «НАТО та партнери: долаючи виклики безпеки». У рамках цього заходу, протягом 7 днів, на базі Національної академії оборони України, військові генерали з країн Альянсу читатимуть лекції для українських військовослужбовців та студентів. У четвер, **14 лютого**, в Україну з офіційним візитом прибуває військова делегація НАТО на чолі з керівником Військового

комітету НАТО генералом Р. Ено. Основна мета її візиту полягає у проведенні військових консультацій з українською стороною й участі в VIII Міжнародному тижні НАТО в Національній академії оборони України.

4.03.2008—Американська Комісія ОБСЄ(Гельсінкська комісія) провела слухання «Розширення НАТО і Бухарестський Саміт». Голови Комісії конгресмен Е. Гастінгс і сенатор Б. Кардін запросили в якості доповідачів відомих американських експертів з питань зовнішньої політики М. Халцела, С. Пайфера та Я. Бугайського. Посол України в США О. Шамшур долучив до матеріалів слухань свою письмову заяву, в якій підтвердив чітку політичну волю України приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО під час Бухарестського саміту Альянсу. Запрошені експерти підкреслили досягнення України у сфері зміцнення демократії, реалізації економічних реформ, проведенні військової реформи.

13.03.2008 – у штаб-квартирі НАТО відбувся 3-й раунд консультацій Україна-НАТО високого рівня в рамках Інтенсифікованого діалогу. Сторони обговорили широкий спектр питань зовнішньої та внутрішньої політики України, важливих з точки зору подальшої реалізації курсу нашої держави на євроатлантичну інтеграцію. *Було також обговорено зусилля української сторони у сфері інформування населення України про НАТО та співробітництво нашої держави з Альянсом*, хід воєнної реформи та реформи безпекового й оборонного секторів, конституційної та правової реформи, боротьби з корупцією.

Активізовано роботу по дипломатичних каналах з метою вироблення позитивного ставлення країн-членів НАТО до прагнення України приєднатися до ПДЧ. До цієї роботи на вищому рівні активно долучився Президент України. Зокрема, **14 лютого** відбувся прийом Президентом України В. Ющенком Міністра закордонних справ ФРН Ф.-В. Штайнмайера. У контексті обговорення питання щодо євроатлантичної інтеграції України Глава держави закликав німецьку сторону підтримати українську заявку щодо приєднання України до ПДЧ під час Бухарестського саміту НАТО.

17.03.2008 Президент України В. Ющенко та Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко направили лист до Генерального секретаря НАТО Я. де Хоопа Схеффера, в якому вони висловлюють сподівання, що країни-члени НАТО приймуть позитивне рішення щодо запрошення України до Плану дій щодо членства в НАТО в Бухаресті. Також В. Ющенко та Ю. Тимошенко звернулися до Федерального Канцлера Німеччини А. Меркель та Президента Франції Н. Саркозі стосовно підтримки Німеччиною та Францією позитивного рішення Північноатлантичного Альянсу щодо приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО.

У відповідь на негативні сигнали з Франції (заява державного секретаря Франції у європейських справах Жан-П'єра Жуйє від 19 лютого), вже **20 лютого** Президент здійснив робочий візит до **Франції**, під час якого він мав зустріч з президентом Франції Н. Саркозі. Обговорювалося, зокрема, питання підтримки Францією приєднання України до ПДЧ.

Серед країн-членів НАТО сформувалися дві групи з різними поглядами щодо підтримки надання Україні ПДЧ на саміті в Бухаресті. Різною мірою негативну позицію щодо підтримки України висловлюють, перш за все, Німеччина й Франція, а також Італія, Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Португалія, Люксембург. Водночас, жодна з цих країн не заявила чітко й однозначно, що виступає проти майбутнього членства України в НАТО або, у принципі, приєднання її до ПДЧ. Застереження висуваються лише стосовно строків цього процесу. Наразі свою підтримку на саміті в Бухаресті висловили США, Великобританія, Данія, Канада, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія та Чехія.

19.02.2008 – державний секретар Франції у європейських справах Жан-П'єр Жуйє заявив, що **Франція** вважає передчасною заявку України на приєднання до ПДЧ. Він зазначив, що: по-перше, мають відбутися дискусії між Україною та Секретаріатом НАТО; по-друге, необхідно провести дискусії між теперішніми країнами-членами НАТО; по-третє, необхідний консенсус щодо НАТО всередині самої України.

01.04.2008 Прем'єр-міністр Франції Ф. Фійон заявив в інтерв'ю радіо Франс Інтер: «Франція не дасть зеленого світла на приєднання України та Грузії (до ПДЧ)». За словами Фійона, Франція не бажає приєднання України та Грузії до ПДЧ, оскільки проти цього налаштована Росія. «Ми виступаємо проти приєднання України та Грузії до ПДЧ в НАТО, оскільки, на нашу думку, це є неправильною відповіддю на баланс сил в Європі, зокрема, між Росією і Європою. Ми хочемо провести з цього питання діалог із Росією», –заявив Фійон.

1.04.2008 – Президент України підписав указ Про Цільовий план Україна – НАТО на 2008 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО.

РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

Врегулювання Придністровського конфлікту в контексті нових ініціатив РФ

19.02.2008 – Віце-прем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції Г. Немиря провів зустріч зі Спеціальним представником ЄС для Республіки Молдова Кальманом Міжеї. Г. Немиря запевнив, що позиція України у врегулюванні Придністровського конфлікту залишається незмінною – «мирне розв'язання конфлікту на основі збереження суверенітету і територіальної цілісності Республіки Молдова та надання особливого статусу Придністров'ю». У свою чергу, К. Міжеї заявив, що мирне врегулювання конфлікту «є спільним викликом для України та ЄС». Сторонитакожвисловилисязавідновленнявідповідногопереговорного процесу у форматі «5+2». Під час зустрічі Віце-прем'єр-міністр наголосив, що українська сторона чітко та послідовно дотримується вимог спільного митного режиму, визначеного в березні 2006 року, та розглядає його в контексті забезпечення ефективного контролю товарів та вантажів, що перетинають українсько-молдовський кордон.

11.03.2008 – Україна розраховує на допомогу ЄС у справі демаркації придністровської ділянки українсько-молдовського

кордону. Про це заявила Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко, виступаючи на XII засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. Ю. Тимошенко нагадала, що Україна співпрацює з місією ЄС у питанні надання допомоги щодо вирішення проблеми українсько-молдовського кордону та заявила, що Уряд України готовий надати місії ЄС доступ до необхідної інформації й об'єктів, за умови дотримання вимог українського законодавства.

14.04.2008 – перебуваючи з офіційним візитом у Республіці Молдова, Міністр закордонних справ України В. Огризко зустрівся з Президентом Республіки Молдова Володимиром Вороніним. В. Огризко та В. Воронін обговорили питання щодо активізації процесу демаркації українсько-молдовського державного кордону. Президент Республіки Молдова поінформував про поновлення політичного діалогу між Тирасполем і Кишиневом, а також зняття обмеження на рух високопосадовців двох сторін територією Республіки Молдова та Придністров'я. Президент РМ повідомив також про домовленість з І. Смірновим виробити заходи довіри між Кишиневом і Тирасполем, що активізує і додасть ефективності питанню придністровського врегулювання у форматі «5+2». В. Огризко наголосив на важливості якнайшвидшого врегулювання придністровського питання у форматі «5+2». «Ми завжди будемо пам'ятати роль України в питанні придністровського врегулювання. Це – історична роль», – підкреслив Володимир Воронін. Глава Республіки Молдова також висловив вдячність Україні за її послідовну підтримку, про що свідчить ухвалене Урядом України рішення щодо надання Республіці Молдова матеріальної допомоги.

На початку березня в російських ЗМІ з'явилася інформація про активізацію зовнішньополітичної діяльності РФ навколо Придністровського конфлікту. За публікаціями, Москва готує новий документ під робочою назвою «План політичного врегулювання конфлікту в Придністров'ї», в якому йдеться про формування федеративного устрою для Республіки Молдова, тобто фактично повернення до російського так званого «Плану Козака» від 2003 р. Але при цьому РФ ставить перед Кишиневом певні умови, а саме: 1) прийняття декларації про визнання постійного нейтралітету Молдови (це закріплено Конституцією країни від 1993 р.), яку мають

підписати всі учасники формату «5+2», за винятком Тирасполю, – Росія, Україна, ОБСЄ, ЄС та США; 2) збереження російської військової присутності в Молдові, фактично на невизначений термін, а також гарантії недоторканості придністровської власності, що була приватизована російськими підприємствами.

Наслідком впливу РФ стала заява Президента Молдови про те, що він не бачить користі від присутності в ГУАМ, більш того, ця присутність стає обтяжливою для Молдови. Тобто, умови, що були поставлені Москвою перед Молдовою, передбачають переформатування блокових відносин на пострадянському просторі.

Унаслідок зазначеного, Україна може втратити лідерство в розв'язанні молдово-придністровського конфлікту, а також свого союзника і партнера – Молдову в ОДЕР ГУАМ.

Політика РФ щодо «заморожених конфліктів» на Кавказі

6.03.2008 – МЗС Росії направив Виконавчому комітету СНД офіційну ноту, в якій повідомляється, що РФ не вважає себе більш зв'язаною положеннями рішення ради глав держав СНД «Про заходи щодо врегулювання конфлікту в Абхазії, Грузія» від 19 січня 1996 р., який встановив заборону на здійснення торговельно-економічних, фінансових, транспортних і інших зв'язків з Абхазією по державній лінії.

13.03.2008 – у державній Думі РФ розпочались слухання про позицію Російської Федерації щодо невизнаних республік Абхазії, Південної Осетії та Придністров'я. Зокрема, Комітет у справах СНД виклав декілька варіантів позицій, якими пропонується скористатися керівництву Росії:

- розпочати консультації про можливе визнання незалежності Республіки Абхазія, Республіки Південна Осетія і ПМР;
- розпочати консультації про можливість визнання незалежності Республіки Абхазія і Республіки Південна Осетія (оскільки можливості молдово-придністровського діалогу не вичерпані)

- відпрацювати питання про зміну формату відносин з трьома невизнаними республіками з урахуванням недавнього одностороннього проголошення незалежності Косово. Зокрема МЗС Росії пропонується розглянути питання про відкриття місій на території Абхазії, Південної Осетії та Придністров'я.

21.03.2008 – за результатами слухань було вироблено офіційні рекомендації «Про політику РФ відносно Абхазії, Південної Осетії та Придністров'я», в яких було запропоновано президенту та уряду РФ розглянути питання про можливість визнання незалежності трьох з чотирьох невизнаних держав на теренах СНД де-факто. Зокрема, рекомендації апелюють до норм міжнародного права, висувають вимоги їх неухильного додержання та збереження. Російські депутати пропонують розглянути можливість практичного визнання незалежності лише двох державних утворень – Південної Осетії та Абхазії. Причому, до обставин, що можуть прискорити «об'єктивний процес суверенізації Абхазії та Осетії» віднесено можливі спроби вирішення територіальних суперечок з боку Грузії військовим шляхом або її вступ до НАТО.

Таким чином, поява таких рекомендацій не в змозі сприяти вирішенню питання з конфліктними регіонами, але, за необхідністю, може використовуватись російським керівництвом як чинник загострення ситуації (передусім, як засіб тиску на Грузію з метою блокування її руху до НАТО).

Співпраця в рамках ОДЕР ГУАМ

Знаковою подією в рамках співпраці України з ГУАМ стало прийняття Верховною Радою України Закону про ратифікацію Статуту Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ. **26.03.2008 р.** закон був підписаний Президентом.

Довідково: Проект Статуту Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ – було розроблено МЗС України відповідно до рішення Кишинівського Саміту глав держав ГУАМ – 22 квітня 2005 р., під час проведення якого було досягнуто спільного розуміння щодо необхідності трансформації ГУАМ у міжнародну організацію.

Цей проект у встановленому порядку було погоджено з відповідними центральними органами виконавчої влади України, національними координаторами ГУАМ та парафоровано міністрами закордонних справ ГУАМ 22 травня 2006 року. Статут міжнародної організації «Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ» було підписано Президентами Азербайджанської Республіки, Грузії, Республіки Молдова та України під час Саміту ГУАМ 23 травня 2006 року в м. Київ. Відповідно до положень Статуту він тимчасово застосовується з дати його підписання.

Підписання Статуту оформило процес трансформації ГУАМ у повноцінну міжнародну регіональну організацію. У Статуті визначено цілі, принципи, пріоритети та структура Організації. Передбачено створення Ради на чотирьох рівнях – голів держав, міністрів закордонних справ, національних координаторів та постійних представників, що відповідає основним елементам створення міжнародних організацій як універсального, так і регіонального характеру. На сьогодні, відповідно до положень Статуту, створено Секретаріат Організації, який розміщується в м. Києві, що значно посилює роль столиці України як важливого міжнародного політичного центру. Документом передбачено запровадження інституту партнера як особливого суб'єкту правовідносин у рамках ГУАМ.

Прийняття Закону України «Про ратифікацію Статуту Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ» надасть можливість започаткувати повноцінну діяльність Організації для досягнення нею статутних цілей. Крім того, враховуючи сучасну геополітичну ситуацію, ратифікація Статуту свідчитиме про створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів України на регіональному рівні, а також сприятиме просуванню міжнародних ініціатив України в рамках взаємодії зі стратегічними партнерами, зокрема ЄС та США.

Пріоритетними завданнями України в рамках співпраці ОДЕР ГУАМ на найближчий період є:

- активізація роботи над реалізацією положень Спільної декларації голів держав ГУАМ з питань урегулювання конфліктів, що була

прийнята на Київському саміті ГУАМ у 2006 р., а також сприяння прийняттю Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Тривалі конфлікти на просторі ГУАМ та їх наслідки для міжнародного миру, безпеки та розвитку»;

- *підготовка до проведення III саміту ГУАМ у м. Тбілісі в червні 2008 р., де будуть розглянуті результати діяльності ОДЕР ГУАМ за 2007-2008 рр. під головуванням Азербайджану. Також важливим є те, що в травні 2008 р. планується інавгурація приміщення Секретаріату ГУАМ у м. Києві.*

Головування України в ОЧЕС

Протягом першого кварталу продовжувалось піврічне (1 листопада 2007 р. – 20 квітня 2008 р.) головування України в ОЧЕС. Під час цього періоду Україною було проведено низку заходів, спрямованих на активізацію діяльності:

- Міжнародна науково-практична конференція «Безпека і стабільність в регіоні Чорного моря: регіональна співпраця і врегулювання «заморожених конфліктів»;
- Перший Міжнародний Чорноморський контейнерний саміт;
- Перший банківський форум країн-членів ОЧЕС.

У рамках програми головування України в ОЧЕС також було заплановано проведення зустрічі Міністрів енергетики, транспорту, керівників митних відомств країн-членів Організації, низка засідань галузевих робочих органів.

18.03.2008 у Державній митній службі України закінчилася дводенна зустріч керівників митних адміністрацій держав - учасниць Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), у рамках головування України в ОЧЕС. До України приїхали представники Азербайджану, Албанії, Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Молдови, Росії, Румунії, Сербії та Туреччини. Основним питанням, яке розглядалося на зустрічі, стала пропозиція Митної

служби України створити систему обміну попередньою митною інформацією. На думку України, взаємний контроль національних митних адміністрацій за товаротранспортними потоками дозволить значно підвищити економічну безпеку кожної країни та регіону в цілому. Сторони визнали важливим обмін попередньою митною інформацією для забезпечення економічної безпеки в регіоні. Разом з тим на даному етапі домовлено залишити це питання на розгляд Спеціальної експертної групи під час наступних зустрічей.

Енергетика

29.01.2008 - за результатами переговорів Прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко з Комісаром з питань зовнішніх зносин та європейської політики сусідства Бенітою Ферреро-Вальднер було повідомлено про досягнення домовленості провести у другій половині 2008 року Міжнародну конференцію донорів з метою збору коштів, необхідних для модернізації газотранспортної системи України. Під час двосторонньої зустрічі Глава Уряду запропонувала ЄС бути партнером у реалізації проекту «Білий потік», який би проходив територією України в рамках Каспійсько-чорноморського енергетичного коридору. Прем'єр-міністр підкреслила, що Україна і ЄС зацікавлені у створенні потужних систем диверсифікації постачання енергоресурсів, а також можуть мати спільні проекти щодо постачання ядерного палива.

11.02.2008 – Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко заявила, що Уряд України звернувся до ЄС із проханням офіційно направити групу, яка здійснюватиме моніторинг надійності та стабільності транзиту газу для потреб ЄС з тим, щоб пересвідчитися, що Україна є надійним партнером у забезпеченні транзиту газу на територію країн-членів ЄС.

14.02.2008 – Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко провела зустріч із Комісаром з питань зовнішніх відносин та Європейської політики сусідства Бенітою Ферреро-Вальднер. Окремо сторони обговорили питання, пов'язані з енергетичним співробітництвом та взаємодією в Чорноморському регіоні. Зі свого боку Єврокомісар подякувала українській стороні за згоду прийняти Конференцію міністрів закордонних справ держав-членів ЄС та країн Чорноморського регіону,

яка **14.02.2008 р.** відбулася в Києві. Сторони обговорили можливість створення двостороннього Механізму раннього оповіщення (МРО) про кризові ситуації, які виникають в енергетичній сфері.

12.03.2008 – Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко заявила про готовність Євросоюзу інвестувати в модернізацію та реконструкцію газотранспортної системи України. Виступаючи на засіданні Кабінету Міністрів України, Ю. Тимошенко повідомила про те, що, за підрахунками на модернізацію і реконструкцію газотранспортної системи України необхідно 2,5 млрд дол. США. За її словами, на сьогоднішній день існують донори, які готові інвестувати в українську газотранспортну систему більшу частину цих коштів на незворотній основі за такою ж схемою, як у свій час надавалися кошти на модернізацію Чорнобильської АЕС. Ю. Тимошенко повідомила, що домовленості про надання коштів на реконструкцію та модернізацію нашої газотранспортної системи було досягнуто під час XII засідання Ради з питань співробітництва між Україною і ЄС, яке відбулося 11 березня у Брюсселі.

16.04.2008 – Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко запевнила, що Україна готова взяти на себе відповідальність за транзит російського газу через свою територію до Європи. Про це вона заявила, відповідаючи на запитання членів Парламентської Асамблеї Ради Європи у Страсбурзі щодо того, чи готова Україна взяти на себе частину ризиків за можливе недопостачання природного газу в Європу. У той же час Керівник Уряду зазначила, що неготова брати відповідальність за масштабну корупцію в системі забезпечення України природним газом. При цьому Ю. Тимошенко підкреслила, що український Уряд зробив низку кроків, спрямованих на руйнацію корупційних схем у системі газопостачання, і назвала це одним з найбільших досягнень КМУ.

ПРОБЛЕМА ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ КОСОВО

17.02.2008 – Косово ухвалило в односторонньому порядку декларацію про незалежність краю. Безпосереднім результатом одностороннього акту стало не врегулювання проблеми, а загострення відносин між різними блоками міжнародної спільноти – «західним» на чолі із США та країнами ЄС і «сербсько-російським» блоком.

Напередодні, **02.02.2008 р.** спеціальний представник Генерального секретаря ООН М. Ахтисаарі офіційно представив Белграду та Приштіні пропозиції з **визначення майбутнього статусу Косова**. Він запропонував наділити край багатьма атрибутами державності й надати йому обмежений суверенітет під міжнародним військовим і цивільним контролем. У плані Ахтисаарі нічого не говориться ні про незалежність краю, ні про суверенітет Сербії над ним. Разом з тим у ньому пропонується наділити Косово правом самостійно вступати в міжнародні відносини, мати свою конституцію, незалежну судову систему тощо. План передбачає можливість укласти міжнародні угоди й навіть вступати в міжнародні організації. У плані говориться, що Косово повинно стати багатонаціональним суспільством, що має право здійснювати демократичне керування на основі повної поваги норм права й загальновизнаних стандартів в області прав людини. М. Ахтисаарі пропонував на перехідний період у 12 місяців продовжити мандат Місії ООН у Косово й забезпечити там більш довготривалу міжнародну цивільну та військову присутність ЄС, НАТО й ОБСЄ. Мандат останніх буде полягати в моніторингу процесу реалізації положень плану про статус Косово й наданні допомоги в цьому.

16.02.2008 – ЄС висловив наміри відправити у край близько двох тисяч співробітників, у тому числі 1,5 тис. поліцейських у рамках **місії ЄС в Косово (EULEX)**. Місія EULEX по завершенню 120-денного перехідного періоду, за планом ЄС, повинна взяти на себе частину функцій місії ООН у Косово (UNMIK), інші мають бути передані владі Косово. Росія та Сербія, посилаючись на резолюцію 1244, підкреслюють, що місія ЄС виходить за межі резолюції, не має мандату ООН і кваліфікують її як таку, що суперечить міжнародному праву.

17.02.2008 – Після завершення консультацій у Раді Безпеки ООН по Косово стала оприлюднена **спільна заява семи країн** – Бельгії, Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Хорватії та США. У ній зазначалось: «Ми продовжуємо виходити з того, що пропозиції спеціального представника ООН про незалежність Косово під міжнародним контролем є єдиним життєздатним варіантом забезпечення стійкої стабільності й безпеки».

Постійний представник Великобританії при ООН заявив, що резолюція 1244 Ради Безпеки ООН, де визначається мандат місії ООН у Косово, залишається в силі доти, поки не буде прийнято якого-небудь іншого рішення на цей рахунок.

18.02.2008 – після проголошення незалежності Косова Рада Безпеки ООН не змогла виробити єдину позицію щодо майбутнього статусу краю. Переговори виявились нерезультативними й у черговий раз продемонстрували несумісність позицій різних країн. Президент Республіки Сербія Б. Тадіч заявив, що одностороннє проголошення незалежності сербської провінції є незаконним актом, спрямованим на підрич територіальної цілісності й суверенітету його країни. Він зажадав, щоб Спеціальний представник ООН у краї оголосив про розпуск парламенту, який прийняв незаконне рішення, що йде врозрід із резолюцією 1244 Ради Безпеки ООН. Президент Сербії заявив, що держави, які визнали незалежність Косово, тим самим взяли на себе відповідальність за можливу кампанію етнічних чисток, спрямовану проти сербів, що залишилися в Косово.

11.03.2008 – на консультаціях Ради Безпеки ООН по Косово делегація Росії поширила проект заяви Головуючого – представника РФ В. Чуркіна, в якому пропонується розробити під егідою ООН «дорожню карту» косовського врегулювання. Вона повинна привести Приштину й Белград до взаємоприйнятного рішення про статус краю. В. Чуркін заявив, що основною ідеєю російського проекту є необхідність домагатися поновлення діалогу по визначенню майбутнього статусу Косово за міжнародного посередництва.

Постійні представники США й Великобританії при ООН заявили, що запропонований Росією проект заяви Голови Ради по Косово не відповідає сформованій новій реальності й позиції ряду членів Ради.

Українська сторона в оприлюдненій Заяві МЗС щодо Косово від 18.02.2008 висловила позицію, що:

- майбутнє Косово та регіону в цілому – у європейській перспективі;

- у процесі відновлення діалогу між усіма залученими сторонами важливу роль мають відігравати багатосторонні механізми, зокрема ЄС, ОБСЄ, ООН;
- ситуація навколо Косово не може бути прецедентом.

28.03.2008 – українські ЗМІ оприлюднили слова президента США Дж. Буша з його інтерв'ю, де він, зокрема, висловив сподівання, що Україна визнає Косово. “Українська влада має вирішувати, які рішення є для неї необхідними, – сказав Президент США, – але ми справді сподіваємось на те, що Україна визнає незалежність Косова – так, як це зробили ми. Це є незалежність під наглядом, звичайно, але ми дуже сильно підтримували ідею визнання Косова з самого початку. Також підтримували план ООН, який допоміг би привести до такої контрольованої незалежності й у той же час гарантувати права меншості в Косові. І ми б дуже хотіли сподіватися, що Україна зробить те саме”.

Україна – Росія

Питання безпеки та стратегічних союзів

23.01.2008 – департамент інформації та друку МЗС Росії оприлюднив коментар, в якому було зазначено, що Росія буде вимушена вжити адекватні заходи у разі інтеграції України в НАТО, що серйозно ускладнить російсько-українські відносини.

24.01.2008 – оприлюднено офіційний коментар прес-служби МЗС України щодо того, що Україна не розділяє побоювань Росії, що розширення НАТО матиме серйозні військово-політичні наслідки, які неминуче відіб'ються на інтересах РФ. У коментарі заявляється, що Україна розглядає цей процес як розширення на південь і схід зони стабільності та безпеки в Європі.

30.01.2008 – Рада Російської Федерації схвалила денонсацію договору з Україною про засоби систем попередження про ракетний напад і контролю космічного простору. Документ був підписаний у

Києві 28.02.1997 р. Договір був денонсований Держдумою 25.01.2008 р. Президент В. Путін підписав федеральний закон «Про денонсацію угоди між урядом Російської Федерації і урядом України щодо засобів систем попередження про ракетний напад і контролю космічного простору» **12.02.2008 р.**

У своїй аргументації російська сторона наполягала на незадовільному технічному стані вузлів Мукачеве та Севастополь, відповідальність за технічне обслуговування було покладено на українську сторону. Міноборони Росії в розбудові системи попередження ракетного нападу основний акцент зробило на використанні вузлів, розташованих на території Росії (вузли Мурманськ, Печора, Іркутськ), і будівництві нових об'єктів систем, – Армавір і Лехтуси.

Радіолокаційні станції Дніпро під Севастополем і Мукачевом були введені в експлуатацію у 1979 році. Плата за їх використання для російської сторони спочатку складала 840 тис. дол. на рік, потім вона була підвищена до 1,3 млн дол. на рік.

31.01.2008 – Рада РФ ратифікувала російсько-українську угоду про продовження експлуатації ракетного комплексу РС-20 «Воевода», відомого на заході як SS-18 Satan (Сатана). Відповідно до документу, Дніпропетровське НВО «Південмаш» забезпечуватиме технічну підтримку і ремонт ракет, що були раніше вироблені на підприємстві. На даний час РВСП Росії мають у своєму розпорядженні 75 ракет РС-20.

12.02.2008 – відбулися переговори Президента України В. Ющенка та Президента РФ В. Путіна. До найважливіших підсумків переговорів відносяться підписання Плану дій Україна-Росія до 2009 року та врегулювання питання з поставками та транзиту газу.

Особлива увага була приділена питанням розвитку кооперації в аерокосмічній галузі, гуманітарного співробітництва, розвитку прикордонної співпраці.

14.02.2008 – Президент РФ В. Путін під час прес-конференції ще раз підтвердив, що Росія може перенацілити свої ракети на

територію України у випадку, якщо Кремль визнає, що деякі об'єкти на українській території загрожують безпеці РФ. Проблема, на думку російського президента, полягає в офіційній заявці України про надання їй ПДЧ щодо членства в НАТО.

21-22.02.2008 – Президент В. Ющенко прийняв участь у саміті лідерів СНД у Москві. Президент Росії В. Путін на саміті заявив, що російська зовнішня політика на теренах СНД не зміниться у разі перемоги на президентських виборах Першого віце-прем'єра Д. Медведєва.

11.03.2008 – Президент РФ В. Путін заявив, що Росія не може погодитися зі спробами втягнути Грузію й Україну в НАТО всупереч волі народів цих держав. В. Путін також заявив, що розширення НАТО, яке продовжується, наводить на роздум про спроби створити організацію, яка могла б підмінити ООН. Президент РФ також підкреслив, що «можна з цим погоджуватися чи ні, але вже сьогодні НАТО виходить за рамки своєї компетенції».

17.03.2008 – Президент Росії В. Путін висловив готовність допомогти державам НАТО в бойових діях в Афганістані в обмін на відмову Альянсу прийняти Україну та Грузію в НАТО. Про це пише польська «Gazeta Wyborcza», посилаючись на джерела в НАТО. У той же час НАТО підтверджує факт переговорів з Росією про участь Москви в операції в Афганістані.

Офіційний представник альянсу заявив, що йдеться лише про використання російської території та повітряного простору для транспортування військ та техніки до Афганістану. При цьому ніякі додаткові умови не оговорюються.

25.03.2008 – Новообраний президент РФ Д. Медведєв у першому великому інтерв'ю після виборів заявив про те, що НАТО не повинно обіцяти Україні надання членства в Альянсі. В інтерв'ю британській газеті «Financial Times» Д. Медведєв заявив, що Росія не може бути задоволена наближенням до її меж НАТО. За словами нового російського президента, членство України в НАТО може зашкодити системі європейської безпеки.

На думку експертів, хоча в договорі є пункт про взаємне зобов'язання не підписувати угоди, спрямовані проти інтересів однієї зі сторін, у ньому немає зобов'язань по збереженню нейтралітету й позаблоковості. Договір також містить взаємні зобов'язання не здійснювати недружніх кроків один щодо одного.

31.03.2008 – Міністр закордонних справ Російської Федерації С. Лавров в інтерв'ю газеті «Известия» висловив думку, що втягування України та Грузії в НАТО призведе до істотного негативного геополітичного зсуву. С. Лавров ще раз повторив, що вступ України в НАТО приведе до перегляду економічних відносин: «Ми прямо говоримо, що це не може не мати наслідків, насамперед, у плані геополітичному, але й в економічному також, адже найтісніші зв'язки сотень і сотень наших і українських підприємств у сфері військово-промислового комплексу будуть переглянуті. Це відбудеться також і тому, що НАТО вимагатиме переходу на свої стандарти. А з російського боку виникатимуть питання щодо надійності всіх цих партнерських зв'язків з погляду нашої безпеки».

«Газове» питання

28.01.2008 – Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко заявила на брифінгу після зустрічі з президентом ЄК Ж. М. Баррозу, що вона наполягає на ліквідації всіх посередників у газових відносинах між Україною та Росією. Вона також заявила, що на зустрічі піднімала питання енергобезпеки, енергетичної диверсифікації, енергетичної незалежності як України, так і ЄС. Серед інших, пролунала ініціатива щодо розвитку транскаспійських та транскорноморських енергетичних шляхів.

26.02.2008 – відбулася телефонна розмова президентів Росії та України, головною темою якої стало невиконання українською стороною домовленостей лідерів двох держав у Москві. Зокрема, йшлося про непогашений «Нафтогазом України» борг за спожитий російський газ. Після бесіди Президент В. Ющенко направив офіційну телеграму прем'єр-міністрові Ю. Тимошенко, в якій зобов'язав керівника уряду «вжити негайні вичерпні заходи для повного погашення заборгованості української сторони за спожитий

природний газ і безумовного виконання всього пакету досягнутих домовленостей».

3-5.03.2008 – «Газпром» скоротив постачання газу до України вдвічі. Унаслідок переговорів представників українського уряду та «Газпрому» питання щодо відновлення постачань газу та погашення заборгованості тимчасово врегульоване.

27.03.2008 – Україна розраховує до осені завершити переговори з Росією про підписання довгострокової угоди про постачання газу. Про це заявила прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко на зустрічі з представниками дипломатичного корпусу, акредитованими в Україні. При цьому прем'єр-міністр підкреслила, що на даний момент питання постачань природного газу до України врегульоване, але залишається декілька проблем по яких повинні бути знайдені рішення у процесі подальших переговорів між Україною та Росією. Вона підкреслила, що підписані угоди між НАК «Нафтогаз України» і російським ВАТ «Газпром» регламентує постачання природного газу тільки на 2008 рік.

28.03.2008 – заступник голови правління «Газпрому» О. Медведєв заявив в інтерв'ю газеті «The Financial Times», що посередництво в газовій торгівлі між Україною та Росією не зникне, оскільки в «Газпрому» існують довгострокові контракти з RosUkrEnergy.

Розвиток торгівельно-економічного співробітництва

25.01.2008 – Президент України В. Ющенко на прес-конференції в Давосі (Швейцарія) висловив жаль з того приводу, що угода про зону вільної торгівлі між Україною та Росією (підписана ще в 1993 р.) до цього часу не ратифікована Держдумою Російської Федерації. На його думку, ратифікація цього договору була б «кращою відповіддю з оптимізації двосторонніх торговельно-економічних відносин». В. Ющенко також висловив надію, що найближчим часом Україна та Росія переглянуть графік вирішення проблеми щодо вилучення окремих груп товарів (*планувалося, що питання, яке стосується цукру, буде вирішено в 2011 році, тютюну і спирту – 2009-2010 роках*).

21.02.2008 – відбувся візит прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко до Москви, де вона провела зустрічі з головою російського уряду В. Зубковим та президентом РФ В. Путіним. Основні питання, що піднімалися під час переговорів, були пов'язані з розвитком торговельно-економічних відносин між двома державами. За словами російського прем'єра, до актуальних питань співробітництва на рівні урядів відноситься активізація діяльності комітету з економічного співробітництва міждержавної комісії «Ющенко-Путін».

24.03.2008 – Державна дума Росії прийняла законопроект, який обмежує доступ іноземних інвесторів до стратегічних галузей господарської діяльності. Під дію законопроекту підпадає здійснення телевізійного й радіомовлення, діяльність поліграфічних підприємств і випуск періодичних друкованих ЗМІ тиражем не менше 1 млн екземплярів. Крім того, російські законодавці склали перелік з 42 видів діяльності, які відносяться до стратегічних. У їх числі: виробництво й обіг спецтехніки; атомна індустрія; космічна й авіаційна діяльність; розробка, виробництво, торгівля озброєнням та військовою технікою; геологічне вивчення надр і видобуток корисних копалин на ділянках надр федерального значення; добування водних біоресурсів та інші види діяльності.

Установлений особливий порядок здійснення операцій, у результаті яких іноземні інвестори можуть бути допущені в стратегічні галузі.

Питання міждержавної співпраці та транскордонного співробітництва

22-23.01.2008 – у МЗС України відбулися консультації експертів України та Російської Федерації з питання демаркації українсько-російського державного кордону. Як повідомляє прес-служба МЗС України, під час консультацій експерти обговорили проект двосторонньої угоди про демаркацію українсько-російського державного кордону, а також проект Положення про Загальну українсько-російську демаркаційну комісію.

04.02.2008 – РФ повернулася до практики використання «чорних списків» щодо осіб, перебування яких на території РФ небажане. В аеропорту Санкт-Петербургу було затримано українського політолога С. Тарана.

19.03.2008 – представники українського уряду заявили про намір вимагати від російських судновласників компенсації за забруднення нафтопродуктами Керченської протоки. Попередня оцінка суми збитків – 1,5 млрд дол.

Загальні риси поточного етапу україно-російських відносин у контексті модернізації зовнішньополітичної стратегії РФ.

Аналіз специфіки російських інтересів доводить, що вони, передусім, полягають у прагненні зберегти «status quo» домінуючих позицій Росії в галузі євразійської енергетичної кооперації та контролю над енергетичними комунікаціями та посилення можливостей для власного зовнішньополітичного маневру у вищезазначених регіонах. Такі наміри здійснюються у спосіб дистанціювання та витіснення України (як ключового альтернативного для Росії гравця) на периферію міжнародного політичного процесу та міжнародної безпекової взаємодії.

Російське керівництво й надалі віддаватимете перевагу тактиці критичних заяв перед активними (особливо військового характеру) діями. У руслі політики «прагматизму» перевага віддаватиметься засобам передусім економічного впливу, які одночасно додаватимуть забезпечення внутрішньоросійської підтримки існуючому політичному режиму в рамках його часткової модернізації. Про існування планів реформування системи вищої влади в РФ (у першу чергу – уряду та адміністрації президента РФ) свідчать, зокрема, відповіді президента РФ В. Путіна під час прес-конференції 14 лютого.

Поки що передчасно говорити про суттєву корекцію відносин Росії з провідними світовими центрами впливу. З боку США та європейських країн спостерігаються лише спроби зондування позицій РФ у зв'язку зі змінами у складі вищого керівництва. Виникнення певного дуалізму у владній системі РФ та невизначеність

з остаточним вирішенням питання про розподіл повноважень примушує зовнішньополітичних партнерів Росії утримуватись від різких кроків у сфері міждержавних відносин.

У той же час в основу нової зовнішньополітичної стратегії Росії, окрім забезпечення завдань просування та захисту російських економічних інтересів (переважно у сфері видобутку та транспортування енергоносіїв), покладені намагання відновлення військово-стратегічного паритету на рівні двополярної системи глобальних відносин, що існувала за часів Радянського Союзу. Свідченням такого підходу можуть бути розділи програмного виступу президента РФ В. Путіна на розширеному засіданні Державної ради «Про стратегію розвитку Росії до 2020 року» 8.02.2008 р. Серед інших пріоритетних завдань, особлива увага приділяється розвитку військово-промислової сфери РФ. Серед запланованих заходів: розгортання виробництва нових видів озброєнь, заходи із серйозного підвищення престижу військової служби, розробка нової стратегії будівництва Збройних Сил до 2020 року, залучення передових наукових розробок в області біо-, нано- та інформаційних технологій. Усі ці заходи матимуть серйозні наслідки, перш за все, для визначення умов та напрямків міждержавної промислової кооперації України та Росії. **Поки що Росія поступово зосереджується на завданнях забезпечення повного циклу виробництва озброєнь виключно на російських виробництвах, що матиме негативні наслідки для підприємств українського ВПК.**

Також Росія не зацікавлена у безперешкодному доступі інших українських товарів на внутрішні ринки. Пріоритет віддається розвитку торгівлі та виробничої кооперації в рамках Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС).

Іншим стратегічним напрямом, що визначає характер українсько-російських відносин у військово-безпековій сфері, залишається наполегливе прагнення РФ заблокувати можливе розширення зони відповідальності НАТО у безпосередньому наближенні до значної частини кордонів РФ. Як свідчать результати переговорів у Москві, в рамках формату «два плюс два» держсекретаря К. Райс та міністра оборони Р.Гейтса з російськими візаві С. Лавровим та А. Сердюковим, що відбулися 17 березня, на відміну від минулорічних

переговорів, Росія визнала необхідність розміщення «третього позиційного району» ПРО у Східній Європі, але натомість наполягає на взаємних поступках з боку США. Попередні домовленості передбачають здійснення моніторингу технічних засобів, що задіяні в рамках розгортання системи ПРО в Польщі та Чехії та здійснення інспекцій з боку російської сторони. Однак також називались інші, не афішовані домовленості між американськими та російськими, серед яких, зокрема, називались відмова США від підтримки України та Грузії в питанні доручення до ПДЧ у НАТО.

До того ж російські представники намагаються знайти додаткові аргументи з затягування процесів вирішення питань розміщення ПРО та можливого доручення України до ПДЧ у НАТО. Натомість керівництву США необхідно вирішити це питання найближчим часом, щоб забезпечити можливість розгортання проекту після можливої зміни політичної адміністрації внаслідок президентських виборів. Таким чином, для РФ відкриваються додаткові можливості для забезпечення додаткових поступок з боку США. Не без урахування позиції РФ із запереченням щодо активних дій щодо приєднання України (та Грузії) до альянсу виступають представники Франції та Німеччини (зокрема, А. Меркель під час свого візиту до Москви 8 березня 2008 р.).

Паралельно для дискредитації політики США та їх союзників РФ використовує ускладнення ситуації в Косово, зокрема, у місті Косовська Мітровиця. При цьому підкреслюється не лише загроза зростання «сепаратистських» настроїв, але також неадекватні дії представників міжнародних організацій, що нібито «повністю знаходяться під контролем США».

Одночасно, на думку експертів, сьогодні Росія не готова прийняти Україну під своє домінування і вдається до дій з метою «втягування» нашої держави із зони впливу США та ЄС. Про це свідчать і російсько-українські енергетичні кризи, і декларації російського президента, спрямовані проти євроатлантичної інтеграції нашої держави. Росія намагається тримати Україну на такій дистанції, щоб вона не інтегрувалася до західних структур та одночасно перебувала в зоні впливу російської держави до того моменту, коли остання зміцнить свої міжнародні позиції.

«Газове питання» також залишається визначальним чинником у системі україно-російських відносин. Попри спроби уряду України позбутися системи посередників та забезпечити поступове переведення відносин у газовій сфері на рівень прямих зв'язків господарюючих суб'єктів за світовими цінами, процес відбувається досить складно та непрозоро. Позитивною тенденцією є налагодження прямого інформування та вирішення поточних проблем у цій сфері на рівні вищого керівництва обох країн.

«Газовий» аспект також визначається наступними факторами:

- намагання уряду Ю. Тимошенко частково компенсувати зростання цін на енергоносії через підвищення ставки транзиту російського газу територією України наїшовхуються на послідовну протидію з боку російської сторони;
- з боку іноземних партнерів «Газпрому» виникають сумніви у здатності російської сторони забезпечити постачання газу не тільки на існуючому рівні, але також забезпечити збільшення обсягів з огляду на постійно зростаючі потреби європейської та азійської економік (турецької, перш за все).
- альтернативні проекти транзиту енергоносіїв ще знаходяться у стадії розгортання, у той же час світова фінансова криза значно ускладнює можливість залучення «Газпромом» значних обсягів фінансових ресурсів для фінансування побудови нових енерготранспортних коридорів, а також збільшення видобутку газу.
- також спостерігається неузгодження скорочення обсягів середньоазійського газу (узбецького та туркменського), що постачаються через російську територію.

Позитивне для України вирішення «газової» проблеми також ускладнюється фактичною монополізацією російськими структурами відносин з основними азійськими постачальниками. Як відомо, 12 березня голови державних нафтогазових компаній Казахстану (НК «Казмунайгаз»), Туркменістану (ГК «Туркменгаз») і

Узбекистану (НХК «Узбекнефтегаз») на зустрічі в Москві заявили про намір з 2009 року підвищити закупівельні ціни для «Газпрому». «Газпром» практично відразу дав згоду на підвищення закупівельної ціни. На думку більшості експертів, підвищення ціни відбувається за попереднім узгодженням з російською стороною, проте публічне оголошення по це відкладалося до підведення підсумків президентських виборів у Росії. Наявність таємного зговору дає підстави говорити про виникнення «газового» картелю, що, в свою чергу, реанімує ідею створення «газової ОПЕК» в окремо узятому регіоні. Це дозволить монополістам, зважаючи на відсутність енергетичної альтернативи, й надалі диктувати цінову політику сусідам. Проте мотивом такого об'єднання може бути й обмеженість запасів «блакитного палива» та відповідний намір основних експортерів реалізувати вже розвідані запаси за максимально можливою ціною.

Відповідно, у публічній аргументації представники російських відомств та газових структур наполягають на абсолютній безперспективності альтернативних проектів з транспортування енергоносіїв, що підтримуються з боку ЄС або пропонуються Україною (наприклад інтерв'ю міністра закордонних справ С. Лаврова газеті «Известия» від 31 березня 2008 р. або першого заступника Міністра закордонних справ Росії А. Денисова, що опубліковано у виданні «Время новостей» 13 березня). Пріоритети Росії повністю визначаються необхідністю підтримки власних проектів, які проходять поза територією України. На даний час, Москві поки що вдається забезпечити умови для налагодження функціонування нового транзитного коридору (перш за все, через територію Сербії та Болгарії). «Південний потік», заявлений російським керівництвом як «двійник» маршруту Nord Stream, будівництво та майбутня експлуатація якого давно набули політичного характеру, перестав бути виключно економічним проектом.

Питання співробітництва в інших сферах протягом звітного періоду не набували відповідної гостроти. Ключовим моментом залишається підписання Плану дій Україна – Росія на період до 2009 р., який містить біля 26 пунктів майбутнього співробітництва, переважна більшість яких стосується розвитку науково-промислового та гуманітарного співробітництва.

Наукове видання

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
ГОЛОВНІ ПІДСУМКИ І КВАРТАЛУ 2008 р.**

Матеріали “круглого столу”

Літературне та технічне редагування *О. Л. Баранов*
Комп'ютерна верстка *О. Ю. Левицький*

Оригінал-макет підготовлено
в Національному інституті стратегічних досліджень:
01030, Київ-30, вул. Пирогова, 7-а

Підп. до друку 10.04.08. Формат 84x108\16. Папір офс. № 1.
Офс. друк. Гарн. «Таймс NR». Обл. – вид. арк. _____. Наклад 300 пр.
Зам. №